

Erikko, Eero

Käsi kirjoitus Päivälehdien
historiasta

(Käsim kirjoitettuja muistun-
panoja, kopio julkaistusta
tekstistä vertailuin ja
puhtaadesi kirjoitetun käsi-
kirjoitus)

PLA-N-449-3-C1-1

7. XII. 1889

- Päivälehtiä on ilmuaantunut toinen näyte-
numero. Ensimmäinen nähtävästi havaitsiin liian
mitä kotonaksi. Pääkirjoituksessa selitettiin mikä
Päivälehti on, mikä on omiansa yhdistämään voimia
suomalaisuuden ohjelman ympärille eikä mitä
heikentämään, ja mikä Päivälehti siis on "voi-
toksi" eikä ~~teppoksi~~ "valingoksi". Lisäksi on
lühä kirjoituksia "Valtion metsätaloudesta",
"Influenssasta", "Mustialan asiasta" ja
"Espanjalaisista muorisorteista", "Miksi en ole
"naimisiin mennyt", "Valtiollinen katsaus"

Helsingin Kirje", y. m. Lehtenä "kannis - 2.
"taa" eräs kuva, joka on olevinaan valtio-
neuvos Ahlqvist-vainajan muotokuva.
Mutta mitäin nussia aatteita tahi mi-
tään ohjelman-tapaisia si tässäkin
näytännössä esiintyy.

täydellisesti omassa nimessä ja 2
fiinapää jumi syys miellipiteitten
kroavaisauten.

Jyväskyläläisenä olisika tahdonut,
että juhlaa olisi vaan ylistetty. Kun
nyt käitin Tamporeen juhlaa, senttuka
litti.

Jyväskylässä juhlapuheessaan
lausui Neuman m. m.: "Työ toin si
ole loppumun saateta minulla kuin
lainloatinudsen alla; --" ja hra

Danielson: Mutta musia lainonääräyk- 3.
Siä tässä kahden tarvitaan perin väkän
j. n. l. " Siis siviilisyyskä kuitenkkin.

Musiin aatteisiin nähden Mus-
man valittaa tahdottavan, asettaa
lakea muonnon laki ja tyhjiä kiil-
tämys Jumalan valttaistuinelle "
Kunnonksen henki ryntää siivelli.
" Syysden periaatteita, perheen pyhyys-
tä ja omaisuuksia vastaan, takainen
omika seurauks musista aatteista.

Davidson: Älkäämme kukaan 4.
näitäkään (ursia) aatteita nupimäh-
kään tuomitko, mitä kukaan usui
tutkimakka. Kiissä on turhaa kiil-
toa; arvaton taunaa, mutta miis-
sä ilmoantun myöskin paljon
rehelästi, imokasta harrastust
si sukupuolet ja si kansan-
luokkien tilan parantamiseksi.
Si. Meidän si ole oikeus jättää
näitäkään tulevaisuuden liene-

niä käyttämättä, jos talvomme S.
kukata omitten kausojen sin-
nalle ja siinä pysyvä!"

Puhuttiin siis samaan lauluun
Lyy mieltä "Keski-Suomi" edelli-
sen puheen vain referoi ja jälki-
mäisen julkaisi kokonaan on helvö,
jälkimmäinen miellytti edellisen ei.
jälkimmäinen oli sen arvoinen edelli-
nen si.

x x x
x .

6
"Kerki-Suomi ei ole sentujen-
me yleisen mielipiteen ilmituoja."
Mitä tarkoittaa? Sanomalehtiä lukevan
vai lukemattoman, Kerki-Suomen kan-
nattajien vai hyppysellisen, arvoisia
kansalaisia? Jälkimmäistä se ei ai-
nakaan tee ja se jättää herroja run-
tukaa.

Mutta lehden kannattajien mie-
lipiteitä kyllä. Siitä todistavat tori-
seikat. Kun lehtiä toimitettiin va-

paarmischsprachigen heissen ihnen 7
sprachlich oder dialektal, ist bekannt und
auch. In typographischen Schreibweisen
bezeichnet man die am weitesten links
liegende sprachliche Einheit, nicht die
rechten der am weitesten rechts
oben (Hörs: 5:14 rechts) stehen 10:10
ausserdem es einigermassen auf
na beibehaltung. Je länger man
kritisch anschauen kann 20:10 also
ist notwendig. Je länger man
dann also stehen kann

taan kuin mainitun kokouksen 8.
aidoina.

Mitä siis merkitse puhe, että Kes-
ki-Suomi edusta j. n. l. Tarkoituksellis-
ta K. S. E. arvon alentavista asioista tun-
temattomalle lukijakunnalle.

Keskus lehdessä viikköäkin kitar-
taa pläjäää. Nykyisen summan aika-
na on tilaajamäärä kuitenkin kohon-
nut kalmanneitsella.

Jos te vanhat käyttätkä tiukkaa.
En alenta muuten yrittäen arvoa

Katoaa meisti se kunnioituskin 9.
teitä kohtaan, jota olemme tunteneet
suelligideiden olessa erilaiset.

x x x
Lunlike vastalauseittensa mei-
tä harmittaan, saakoon väisty-
ä selkipihiimme. "Ei vauhu-
ille niin voi käydä, ei nuorille."

20. VII. 1888.

„Keski-Suomalaiselle”
N. S:n 155 numerossa.

Jo edellisena vuotena Jyväskylä-
lässä pidetty^{istä} & laulukilpailu^{ista} /
~~laulukilpailu~~ kysymyksen siinä ollesta
piti arvoisan kansalaisen toverin
päästä selville, eikä ollut tarkoitus
julkua heidän nimessään vaan

H. VII, 1889

Musi Suomalainen Sanomalehti Helsinkiin.
Painoasian yhtiö on antanut hovineuvos F.
W. Jalanderille luvan täällä ulosantaa "Musi Suomi"
nimistä sanomalehteä, joka tulee ilmestyvänsä joka
päivä paitsi maanantaina.

Joku vuosi takaperin perustettiin täällä Tulander & S.
Kunp:n tupakkatehdas, joka otti käyttänsä saman
laista leimaa kuin toinen täällä oleva, melkein saman-
niminen tehdas. Helppo oli huomata, mikä tuon uuden
tehtaan tarve oli. Niistä taas se yhtiö kohtaa
eläköistään.

Tämä esimerkki siinä estäen hovineuvos
Jalanderia samallaista beffosta yrittämästä.
Mäännä

16. VIII. 1889.

Hovinenvos ~~F. III~~ jalanderin andestä sa-
nomalchdestä vakuuttua, „Savo“ että se ei
ole n. s. nuoren puoleen pumhaama.
Se on vaan hra jalanderin pumhaama.

8. X. 1889

- Uusi suomalainen Sanomalehti. En-
si vuoden alusta aikovat hrat Eero Erkkö,
J. Brofeldt ja E. Arvid Järnefelt antaa
Helsingistä ulos suomenkielisiä, "vapaa-
mieliseen" suuntaan toimivaa, kol-
masti viikossa ilmuaantavaa sanomalehtiä.
Historia takauksittomien kirjoitami-
sta varten on ollut liikkeellä. Näytämme-
ro ilmeestyy marraskuun puolivälissä.

9. X. 1889

1.

- Jokapäiväistä suomunkielistä sanomalehteä ei pääkaupungistakaan tarvita! Tätä muka oppia saarnaavat herrat Eero Erkkö, J. Profelt ja Arvid Järnefelt siinä kirjoituksessa kiertokirjessa, jolla he keräävät takaussummaa punhaomalleensa uudelle sanomalehdelle. Siinä nimittäin sanotaan näin:

Kysyttiin eikö miksi lehteä ei tehdä jokapäiväiseksi, kuin se sellaisena on useimmiten puhuttu ollut. Syytöksen on stupraassa se, että kokapäiväinen

2

Sanomalehti, samalla kuin se ei vaadi tä-
herkkään niin paljon varoja kuin kunsipäi-
väinen, kuitenkin täydellisesti työtä
nykyhetken tarpeisiin. Päästen seuraamus-
ta jokapäiväisiä pikkuseikkoja, joista
nykyisen sanomalehdistönne jo kyllin
huolta pitää, voipi ajokun musiikki-
ti uhraa voimansa, varansa ja tilan-
sa tärkeämpään kysymysten ratkai-
maan seuraamisessa. Kun olomme olak-
Sunet oia useammilla niiden kuden
tilaajilla on ainakin joku päivä-

22. X. 1889

- "Päivälehti"⁴ koulun, tietää M.
R., paannu nimeksi sulle sulle
lehdelle, jota täällä uusi vuoden
alusta rupeavat toimittamaan
hrat Erko, Brofeldt ja Järnefelt.
Lehti painetaan maist. Aug. Sehan.
maist kirjapainossa

17. XI. 1889.

- Päiväläuden näytännumero ilmestyi
eilen. Tilansilmoituksessa sanotaan, että
se tulee olemaan "suomenmielinen, va-
paamielinen tuntaaan toimitekn val-
tiollinen sanomalehti," jn ilmestyy ensi
vuoden alusta jokaisena arkipäivänä klo
5 j. pp. 6 = jn 5-palstaisena. Se tulee
katsoamaan "kaikkelaisten henkisen frii-
tystilan turmiota tuottavaksi" jn tihtä.
väkseen asettamaan "työskennellä" ni-
den esteiden poistamiseksi, jotka Rau-

Samun henkistä kehkeytymistä ss. 2.
tävät. Tilausilmoituksen alla ovat
nimet: Eero Erkkö (Keski-Suomen anti-
nen toimittaja), J. Profelti (Lännen
antinen toimittaja), Arvid Järnefelt
ja E. O. Sjöberg.

"Keskustelussa" selitetään, että "kielily-
syys, pelkkänä sellaisena, on jo kulke-
nut ohi joutapisteeseen", että "se ei voi
enää yksinään sitoa puoleen kaik-
kein jäsenten koko harrastusta ja in-
toa niin itseensä, kuin silloin kun

Se oli puoleen yksinomaista sin-^{3.}
kysymyksenä" että siis on tarpeen sa-
veta "kansakunnan tekemään tutuksi
mumalla maailmassa liikkuvia ajatus-
virtoja", jättäen sen "itseensä herkit-
tavaksi ilmentäenkin tunteita ajatuksia
sellaisinaan, ilman että ne välttämät-
tä olisivat aina musiksi valmiiksi pu-
reskeltavat", ja että Päivälehti aikoo
"yhtä pelkäämättä käsitellä miesten
maitten pakkavia kysymyksiä kuin, mitään,
jotka omassa maassa ovat päiväjärjestyksessä.

3. XII . 1889

F. W. Jalanderin

tiedon - anto

Yleisölle.

Kiiroittaja samoa tarvittuudessa
oleen ulosantaa lentä, joka täydä ne
velvakkisuudet, jotka Uuden Suometaren
ulosantamisessa ovat. Ohjelmana olisi
alut Suomeen kansan elinkesymys, sen,
kietiksymys sen ajamisen tunnus sa -

nanaam „yksi kiltti, yksi mieli“. 2

”Toiseksi oli tarkoitukseni suomalaiselle kansalle selittää niiden ajan kysymyksiä kristillisen maailman kat-
sannon kannalta, tulla kristin-
uskoa, kirkkoa ja perhettä mitä
heikentäviä ajavirtoja vas-
taan ja käsitellä mitä näytelmä-
roissa esitettyjä asioita, m. m. tie-
teen ja taiteen suhdetta ihmis-
hengen kirkon ja kysymyksiin,
joka meidän aikamme on hy-

vin tärkeä, kun kaidemaisilla ros-3.
patroksilla saastutetaan kansan hen-
ki."

Luottaen nuoren puolueen ole-
massalensa 5:nä vuotena sanottamaan
maailman suomalaisuuden pöytäva-
ajoajana ja tämän oikean aatteen voi-
maan rohkeni hän yhtenä näiden ri-
vien lipunkantajana ajatella niiden
lehden ulosantamista, ilman erikois-
ta takauksijoitusta. Nyt on kuitenkin
ilmestynyt "Päivälehdessä" näyte-
numero, jonka ulosantajat myöskin

esimiehet muoren puoleen nimessä, 4.
julistaen ~~hän~~ kuitenkin kielikysymyksen
jo kulkuneon yli ohi polkapiisteensä.
Näin, muut ovat nyt saaneet kan-
natusta ja isällisiä neuvoja viikin-
gistä, m. m. Nyä Resermitä, joka eri-
kaisuudessa pääkirjoituksessa - sanoen
Päivälehtien "suomalaisiin vastustus-
lehtiin" - selvittää, miten sen tulee
käyttäytyä, jotta sapinustila ruotsa-
laisten ja suomalaisen puoleen välillä
saadaan aikaan. Tämän lehden il =

mestymistä ja "Miehen Suomen" lakkaa. Siinä on myös toivottu "Päivän
Uutiset", joka ilmoittaa lakkaavansa
ilmeistymistä "Päivälehdessä" tulemaan
jatkamaan sen työtä, suomalaisen
puheen hajoittamiseksi. Myöskin
kriitit maaseutulehdet ovat asetu-
neet kamattamaan ja luokittelemaan
suoritteluun "Päivälehteä". Osa
niistä, jotka ennen taistelivat nuoren
puheen lipun alla, on siirtynyt väli-
tyksiin väkivallan kanssa, ääni heillä
on Jaakobin ja ääni ja kädet Esau'n kädet.
Nuorten jo saavutetun maineen luokan

ovat he lähtenyt hakemaan Karma. G.
tusta lehdestä. "Uuden Suomen" tu-
lisi siis asettaa kilpailumaan Karma-
tuksesta näiden muorten lehdien ja
"Uuden Suomeksen" kanssa, mutta
siihen kilpailuun ei hän katso edel-
lytyksiä olevan. "Elivoiman ja pe-
toksen takia voi kestäväinkin tais-
telin kaatua." Paistumisensa hetkel-
lä tahtoo hän kuitenkinkin sanoa,
"Eiä kukaan nuoren puoleen li-
punkantaja ole minä." Tahi mis-
"

Si on nyt muoran puoleen lipperi, 7
kun kääriin minun kantamani li-
ppu ympärilleni ja laskendun ~~lää-~~
~~taan~~ kuolemaan."

~~Edellä oleva osoittanee miksi.~~
Kopuksi turvautun kirjoittaja juma-
lan toivon oikea asia kuitenkin
voittaa ja että aikaa tulee osoitta-
maan, ettei hän ole tahraanut
lippua, joka hänetkin tarvitaan riis-
tiä

3. XII, 1889.

Uusi Suomi, jota hra F. W. Jalander
julkaisi tuomokain näytteenä
ei tulekaan, niinkuin lehden ulos-
antaja toisessa paidassa lehtiä
ilmoittaa, ilmestymään.

7. XII. 1889

Mitäkin aivan suoranaista vas-
tausta Julaudenin kirjoitukseen si. Leo-
mekareissa ole, mutta sen sijaan

Vakava sana tällä hetkellä.

(Toimitukselle lähetetty ja julaiten toisena ar-
tikkelina. Alla merkki (A.))

Sisältö, jossa ei ole juuri paljoa niin
kiinteää ja tosiarvoina sisältävää, eikä siihen
voisi referaatissa tarkua, on seuraavan
luontainen. (Artikkelin pituus yksi palsta.)

Osmellisen on se maa, jossa vallit.
 Se vaun yksi kieli ja yksi mieli, mut-
 ta onnellisempi se, jossa ei koeteta
 hajottaa ~~omia~~ la voimia itsekkai-
 den tarkoitusten vuoksi. Suomi ei ole
 sellainen maa. Toisten deebet on tois-
 ten kredit.

~~Ruotsalaisilla~~ Kieli ei ole ainoa ha-
 jottava voima. Lisäksi tulee kateus
 omaisuuden piyyntö, j. n. l. Perilliset
 riitelevät perinnöstä. Ja se on kai-

kista ikävintä. Siihen ei ole kan. 3
sata vaimia. Jos ruotsalaisten tuot-
taman hajaannuksen lisäksi vielä
syntyy hajaannus oman puoleen
kerkin, niin kehmenä Suomen kan-
sa voi' silloin luottaa.

Taloudelliset asiat tarvitse-
vat korjausta, henkiset virkis-
tystä, nuret tarvitaan vanhojen
rinnalle tähän työhön.. Tais-
tellessaan omistusoikeus talon,

on vanhaa tähtyystä jättää joul-^{4.}
lat syntymästä, niiltä perhe-
määrä; mutta nyt kun siihen
oliin ryhtytävä, silloin perheen
jäsenet karkaavat kodista.

EERO ERKKO

Päivälehdten muisto
1889-1929

Helsinki 1929

Muistelmia Päivälehdten perustamisesta.

Pitkään ponnistusten ja suurten uhrausten tulos oli varmaankin se suomenkielinen jokapäiväinen sanomalehti, joka vihdoin 1870-luvulla syntyi maan pääkaupungissa. Ja melkoisia ponnistuksia ja uhrauksia vaati kai sen pystyssäpitäminen jonkun aikaa edelleenkin. Suomenkielinen sivistynyt sääty oli siihen aikaan pieni ja kansan syvistä riveistä verrattain harvat osasivat kaivata jokapäivä ilmestyvää sanomalehteä tai jaksoivat sellaista tilatakaan. Mutta vähitellen, ja sittenkin uskomattoman lyhyessä ajassa, kasvatti lehti itselleen oman lukijakunnan, hankki siksi riittävän tilaajamäärän, että sen taloudellinen asema tuli turvatuksi.

Sen synty ja kasvaminen tapahtui yhdessä kansallisuusliikkeen kehityksen ja vaurastumisen kanssa. Suomalaisuuden liikkeen saatua maalaiskansan valppaamat ainekset hereille ja mukaansa vedetyksi oli sen pää-äänenkannattajankin tulevaisuus taattu.

Tuskinpa millään toisella lehdellä meidän maassa on ollut niin harrasta, kiitollista ja uskollista lukijakuntaa kuin tuon ainoan suomenkielisen päivälehdten ensiaikaiset lukijat. Muistan niin hyvin miten tarkoin varsinkin me nuori väki lehden luimme ja kuinka vahvasti uskoimme jokaiseen siihen painettuun sa-

1

Vertailu julkaistun tekstin ja
Eero Erkon koneella kirjoitetun
käsikirjoituksen välillä.

naan. Sellaista auktoriteettia ei pitkiin aikoihin enää ole ollut millään »porvarillisella» lehdellämme.

Suomen kansan opinhalu oli silloin jo herännyt. Kansakoululaitos kylvi kasvaviin vesoihin, suomenkielisiä oppikouluja syntyi ja niihin virtasi lapsia tupain täydeltä. Ja pian tungskelehti »talonpoikaisylioppilaitten» taajat rivit myöskin yliopiston oppisaleissa. Suomalainen sivistynyt sääty kasvoi kahtaalta päin, toisaalta kohosi uusia kansankerroksia osalliseksi valistukseen, toisaalta liittyi sivistyneitä suomalaisuuden valtavaan liikkeeseen. Kehitys kävi nopeasti, keväisellä vauhdilla.

Suomalaisuuden liike löysi valtavan vastakaian silloisessa opiskelevassa nuorisossa, jonka kehityksen suuntaan toisaalta vaikutti melkoisessa määrin myöskin uusi pohjoismainen kirjallisuus. / 1880-luvun ylioppilasnuoriso oli meilläkin taistelunhaluista joukkoa. Ankarat olivat siihen aikaan puoluetistelut ylioppilaspiireissä osakunnissa ja ylioppilaskunnassa. Ja ennen pitkää siirtyivät huomatuimmat eturintaman miehet laajemmille taistelualoille. /

Ylioppilaspolitiikan alalta siirtyi pari siihen huomattavimmin osaaottanutta oppositsionimiestä, lakitiet. kand. Lauri Kivekäs ja maisteri Jonas Castrén v. 1885 varsinaiseen puoluepolitiikkaan, tultuaan silloin ensi kertaa valituiksi valtiopäiville, edellinen porvaris-, jälkimmäinen talonpoikaissäätyn. Mitään yhteistä asiallista ohjelmaa ei näillä ylioppilaskunnassa rinnan taistelleilla pohjalaisilla ollut, mutta se seikka, että jälkimmäinen heistä kohdisti ponnistuksensa etupäässä talonpoikaissäädyn monissa asioissa vanhoillista johtajaa, kunnallisneuvos A. Meurmania vastaan, antoi hänen esiintymiselleen oppositsionin leiman. Hänen ympärilleen kertynyttä ryhmää talonpoikaishedustajia alettiin kutsua »nuoriksi», eroittaak-

I
muotoiltu
eri tavalla
käsikir-
joituk-
sessa

seen heitä Meurmanin »vanhasta» joukosta. Valtiopäiväin ulkopuolella ajoi innokas »k. p. t.läinen» Juhani Aho nuorten asioita vilkkaasti ja voimakkaasti kirjeissä erälle maaseutulehdille. Näihin aikoihin jo heräsi myöskin ajatus uuden pääkaupungin lehden perustamisesta, »joka ajaisi ylipäänsä uudempia tuumia». Yleensä oli 1885-vuoden valtiopäiväin aikana suomalaisessa sivistyneessä nuorisossa sangen virkeä henki vallalla. Niinpä kirjoitti siitä eräs sen ajan heränneimmistä nuorista miehistä yksityisessä kirjeessä: »Ulkopuolella valtiopäiviä on samoin ikäänkuin kiehumassa uusihenkinen yleisö, niinkuin hiiva taikinassa. Kaikista enteistä näkyy että meillä on uusi aika tulossa. Kun vaan valtiopäivät olisivat edes joka toinen vuosi, että valtiollisen elämän virkeys saattaisi muutkin ainekset liikkeelle».

Alettiin entistä enemmän huomata puutteellisuuksia ainoassa suomalaisessa pääkaupungin lehdessä. Kaikki eivät voineet likimainkaan joka kohdassa hyväksyä sen kantaa edes sivistyksellisissä, kirjallisuus- ja taidekysymyksissä. Erimielisyyttä ilmestyi myöskin valtiollisissa asioissa, joissa lehti ei sietänyt pienintäkään vivahdusta pääkortteerin hyväksymistä tunnuslauseista. Erimielisyydet koskivat tosin alussa vain toisarvoisia kysymyksiä ja joiden alkuperä oli enemmän tai vähemmän personallinen. Mutta ne kiinnittivät kuitenkin aikanaan suomalaisen yleisön huomiota puolensa, olivat päivän pohdinnan alaisia ja antoivat alun vastaisille suuntaeroavaisuuksille.

1885-vuoden valtiopäiväin jälkeen oli jo vakavia neuvotteluja toisen suomenkielisen valtiollisen lehden perustamisesta Helsinkiin. Sitä varten pidettiin muuan kokouskin Kuopiossa laulujuhlan aikana 1886. Lehdestä piti tulla »jyrkempi suomenmielinen kuin U. Suometar oli». Muusta kannan eroavaisuudesta ei

puuttu
käsikir-
joituk-
sessa

II liene oltu oikein selvillä. / Mitään »vapaamielistä» ei siitä arvattavasti olisi tullut. / Puuhan etunenässä oli silloin maist. Jonas Castrén. Osakkeen merkitsemislistojakin lienee ollut liikkeellä, vaikka huonolla tuloksella. Näyttää siltä kuin olisi puuhaan yhtyneet tyytymättömät ainekset olleet niin erivärisiä, että niitä oli mahdoton saada yhteen sulamaan. Puuhat raukesivatkin sikseen. Ja kun kohta senjälkeen useita maaseutulehtiä joutui nuoreen suuntaan kuuluvain toimittajien hoitoon, yritettiin toistaiseksi tulla toimeen niillä. Mutta erimielisyydet lisääntyivät ja ylimielinen tapa, jolla pääkaupungin suomalainen lehti kohdelti maaseutulehtiä ja näiden esittämiä mielipiteitä kypsytti näiden toimittajissa piankin sen vakaumuksen, että heitä tulotaisiin näin yli olkain kohtelevaan siihen asti kun olivat hankkineet itselleen oman äänitorven Helsinkiin. Helsinki oli silloin vielä enemmän kuin nyt kaiken henkisen elämän, politiikankin keskus. Niin kauan kuin siellä oli yksi ainoa suomenkielinen äänenkannattaja, määräsi se yleisen mielipiteen maassa, huolimatta toista säveltä kannattavista maaseudun pikkulehdistä. Sama käsitys tuli yhä yleisemmäksi samanmielisten keskuudessa Helsingissä. Maaseutukaupunkien suomenkielisten lehtien joukossa ei myöskään silloin vielä ollut ainoatakaan kuusipäiväistä, joka olisi voinut olla jonkinlaisena vastapainona pääkaupungin lehdelle. Sen vuoksi ei ajatus uudesta pääkaupungin lehdestä päässyt kuolemaan, vaan pohdittiin sitä edelleen eri piireissä. Niinpä piti joukko suomenmielisiä naisia alkupuolella vuotta 1888 Helsingissä erään kokouksen jossa neuvoteltiin »mitä olisi tehtävä saadaksemme uuden suomalaisen lehden ja mitä siltä lehdeltä tahtoisimme». Muuan osanottaja kertoo neuvotteluista m. m.: »Ei siitä kokouksesta juuri asiallista hyötyä ollut, mutta saatiinhan toki

- rouva L:n oli mukana -

Käsikirjoitus-
tyksessä!
noita vasta-
rannan
kiiskia

vanhoilla
yksin

Käsikirjoitus-
tyksessä!
herättävistä
nuorista
pikku leh-
distä maa-
seudulla

kuulla, että jokaisella oli jotenkin uskalias ohjelma. Osakkeille sitä ajateltiin. En minä siihen sentään usko. Jokin yksityinen mies sen etupäähän täytyy ilmestyä, muuten ei se mene. Sellaisen yrityksen takana tarvitaan personallinen innostus ja vakuutus». Samana vuonna pidettyjen Tampereen laulujuhlain aikana asia niinikään oli yksityisissä samanmielisten keskusteluissa vilkkaan pohdinnan alaisena, vaikkei mitään yleistä kokousta asiasta pidetty. Muuta tulosta ei tästä pohdinnasta ollut kuin toivomuksen lausuminen, että uusi lehti olisi saatava. Kun lehden suunnasta ja tehtävästäkin oli eri ajatuksia, niin oli-kin oikeastaan asialle eduksi, että ei yritystä tullut alulle pannuksi ennenkuin maaseutulehdet olivat enääntäneet mielipiteitä kypsyttää ja maa-alaa valmistella. / Itse puolestani en ollut mukana mainituissa hommissa vaikka kyllä suurella harrastuksella seurasin niitä. Kun sitten näytti, että ajatus alkoi raueta, ja tulotaisiin kaiken todennäköisyyden mukaan jäämään vielä pitkiksi ajoiksi yhden lehden varaan pääkaupungissa, aloin minäkin puolestani suunnittelemaan uutta alotetta. Haudoin asiata itsekseni puolelta ja toiselta, hankin tietoja ja tein laskelmia. Huomasin kuitenkin tuntevani liian vähän mielipiteitä maassa voidakseni arvioida minkä verran todella uutta pääkaupungin lehteä kaivattiin ja missä määrin sillä saattaisi olla kannatusta. Ei ollut minulla myöskään sanottavaa kokemusta pääkaupunkilaislehden toimitustyössä, en tuntenut sikäläisiä paino-oloja, enkä toimitus y. m. menoja. / Huomattava on, että kun niihin aikoihin uudesta suomalaisesta pääkaupungin lehdestä meikäläisten sanomalehtimiesten kesken oli puhuttu, ei vielä uskallettu ajatella toista jokapäiväistä lehteä pääkaupunkiin, vaan oli meidän ihanteemme norjalainen »Verdens Gang», joka silloin

yliviivattu
Käsikirjoitus-
tyksessä,
olettu
kumminkin
mukaan

ilmestyi kolmasti viikossa ja oli erittäin pirteästi toimitettu. Se oli Björnstjerne Björnsonin äänitorvi ja useat muut Norjan etevimmät kirjailijat olivat sen vakinaisia avustajia. Tällainen lehti ei tietysti voinut kilpailla jokapäiväisten kanssa uutisten tuoreudessa, vaan se ei ollut tarkoitukseen. Uudesta suomalaisesta lehdestäkin piti tulla samansuuntainen kirjallistaiteellisesti-valtiollinen lehti. Kolmasti viikossa ilmestyvän lehden toimitus- ja painatuskulut olisivat tietysti melkolailla pienemmät kuin jokapäiväisen ja maaseutulehden, johon meidän kaikessa tapauksessa oli etupäässä vedottava, tyytyisi vielä jonkun aikaa 3-päiväiseen. Myöhemmin voitaisiin sitten laajentaa lehti jokapäiväiseksi.

Olin vuodet 1887—89 Keski-Suomi-lehden toimittajana Jyväskylässä. Kesälomani 1889 käytin kiertomatkaan, jonka tein suureksi osaksi jalan keski-Suomessa, Savossa, Karjalassa ja Hämeessä. Tällä matkalla koetin ottaa selkoa mitä uuden lehden puuhasta ajateltiin ja sain sen käsityksen, että varsinkin Savon ja Karjalan puolella toivottiin sellaisen syntyvän. Tietysti tapasin etupäässä sellaista väkeä, joka jo nuoreen suuntaan kuuluvain maaseutulehtien kautta oli imenyt tyytymättömyyttä pääkaupungin lehteen, joten tietoni olivat koko joukon yksipuolisia. Mutta sittenkin olivat tiedusteluni tulokset sellaiset, että oli mielestäni aihetta panna yritys alulle, jos se vaan taloudellisesti pystyyn saataisiin. Saavuini sitten kiertoretkelläni heinäkuussa Kolhoon Keuruulla, jossa silloin vietti kesäänsä Juhani Aho sekä Järnefeltien veljessarja. Yhdessä siellä pohdittiin lehtisuunnitelmiani, jotka pääasiassa saavuttivat toisten hyväksymisen ja päätettiin panna puuha alulle. Päätettiin lähettää kehoituskirjelmia takuusitoumusten merkitsemistä varten uudelle lehdelle ja jos 10,000 markan

määrä saataisiin syksyyn mennessä merkityksi, aloittaa lehti 3-päiväisenä seuraavan vuoden alusta. Kehotuskirjeen allekirjoittivat Juhani Aho, Arvid Järnefelt ja allekirjoittanut, *sekä neljänneksi toimittaja E. O. Sjöberg* *Helsingistä. Viime mainittu yhtiöstä...*

Listat painatettiin ja lähetettiin yhteisesti laadittujen luetteloiden mukaan henkilöille, joiden otaksuttiin mahdollisesti uutta lehtiyrittystä suosivan. Takauksit olivat sadan markan suuruisia ja ne kannettaisiin vain siinä tapauksessa, että tappiota syntyisi. Viimeistään syyskuun kuluessa oli listat palautettava minulle Jyväskylään.

Laskuja tehdessä otaksuimme lehden tuottavan ensi vuonna tappiota »korkeintaan» noin 25 tuhatta markkaa. Jos saisimme 10,000 markan garantian, jäisi meidän, lehden perustajain, korvattavaksi noin 15 tuhatta. Tästä tappiosta sitoutuivat Aho, Järnefelt ja neljänneksi mukaan tullut toimittaja E. O. Sjöberg kukin vastaamaan korkeintaan 3,000:sta markasta. Jäännös jäisi minun suoritettavakseni. Laskujen perusteeksi oli otaksuttu lehden ensi vuonna saavan 3,000 tilaajaa. (Toimittaja E. O. Sjöbergin yhtymistä pidettiin tärkeänä sen vuoksi, että hän oli ainoa meistä, jolla oli monipuolinen kokemus sanomalehtimiehenä Helsingissä.)

Listat eivät palanneet likimainkaan kaikki määrättyä aikana, niinkuin ne eivät yleensä palaa aikaan tällaisissa tapauksissa. Aho matkusti lokakuun alussa Pariisiin eikä sen vuoksi ollut mukana lehden startissa. Se oli tietysti korvaamaton vahinko meille. Järnefeltillä taasen oli paraikaa kiireimmät tenttimatkat lakit. kand. tutkintoa varten. Hänkään ei voinut alussa ottaa osaa lehtipuuhin. Kun lokakuun alussa saavuini Jyväskylästä Helsinkiin päätöksen tekoa varten lehdestä, näyttivät tulevaisuuden toiveet sangen harmailta. Uusi Suometar oli saanut käsiinsä jonkun

*siis oletettu
käsikirjoitus
tässä
aiemman
kappaleen
jatkoksi*

kehoituskirjeemme ja käsitteli sitä omalla tavallaan. Sen päämoite koski sitä, että me muka aijoimme tyydyttää Suomen kansaa 3-päiväisellä lehdellä, vaikka »jo noin kolmekymmentä vuotta takaperin suomalainen yleisö katsoi pääkaupungissa ilmestyvää joka-päiväistä suomenkielistä sanomalehteä välttämättömän tarpeelliseksi ja suuret ponnistukset ja uhraukset tehtiin sellaisen lehden aikaansaamiseksi. Mutta nyt kolmenkymmenen vuoden kuluttua ovat hrat E. Erkkö, J. Brofeldt ja A. Järnefelt huomanneet, että kolmipäiväinen pääkaupungin lehti täydellisesti tyydyttää suomalaisen yleisön tarpeen, kun sen tilaajilla vain lisäksi on joku paikkakunnan lehti. — — — — Se salatar kotus mikä piilee hrain E. Erkon, J. Brofeldtin ja A. Järnefeltin viattomilta näyttävään sanain takana, on siksi selvä, ettei meidän tarvitse ajattelevalle yleisölle sitä paljastaa». Kun U. S. ei tuota salatar kotusta paljastanut, jäi se muillekin salaisuudeksi. Mutta hälyytyksestä oli kuitenkin se seuraus, että me otimme asian uudestaan pohdittavaksi, teimme laskumme uudelleen. / Kaikki kokeneet sanomalehtimiehet ehdottomasti kehoittivat perustamaan jokapäiväisen lehden. Kolmipäiväinen ei enää tyydytä yleisön vaatimuksia pääkaupungin lehdeltä, jota paitsi siihen on mahdoton saada ilmoituksia. Kun sitten maisteri Aug. Schauman, jonka kirjapaino, Hufvudstadsbladetin siirryttyä omaan painoonsa, oli työn puutteessa, teki sangen edullisen painatustarjouksen, kallistui vaaka lopulta jokapäiväisen lehden puolelle ja vastaukseksi U. S:n »paljastuksille» me julkaisimme uutisen, että uusi lehti tuleeikin ilmestymään joka-päiväisenä, kuudesta viikossa.

Ja sellainen siitä sitten tuli.

Nimestä oli paljon keskustelua. Useampia oli ehdolla, räikeämpiä sekä vaatimattomampia. Me valit-

lisätty
käsi kir-
joitukseen
käsin

käsi kir-
joituk-
sessa!
"hyökkäyk-
sille"

simme vaatimattoman. Lehdestä tuli »Päivälehti». Monen mielestä nimi oli huonosti valittu. Muistutti liiaksi »H:fors Dagbladia». Ja vastustajamme eivät suinkaan olleet tästä yhtäläisyydestä huomauttamatta. Jonkun verran muistutti nimi myöskin »Päivän Uutisia», ruotsinmielisten samoihin aikoihin kuolon kanssa kamppailevaa suomenkielistä äänenkannattajaa. U. Suomettaren taholta ennustettiin jo ennen lehden syntymää siitä tulevan tuollainen väritön, kosmopoliittinen lehti, jolla ei ole varmaa kantaa kansallisuusasioissa. Mahdollisesti olisi joku osa näistä ennustuksista vältetty, joilla vastustajat yritystä tervehtivät, jos lehden nimi olisi ollut räikeämpi. Mutta meidän mielestämme ei tuollainen nimilippu ajan pitkään mitään merkitse. Lehden sisällys ja sen ajamat aatteet tulisivat vasta antamaan lehden nimellekin sen oikean merkityksen ja sisällyksen.

Mitä enemmän olen järestäpäin ajatellut silloista aloitettamme, sitä uhkarohkeammalta se on näyttänyt. Mitään varsinaista puoluetta ei meillä ollut takanamme — nuorsuomalainen puolue syntyi vasta vähitellen juuri Päivälehden vaikutuksesta — vain kourallinen enimmäkseen nuorta väkeä, ilman valtiollista merkitystä ja yhteiskunnallista asemaa. Rahamiehiä ei ollut lehteä tukemassa eikä itsellämmeäkään ollut pääomia. Takaussitoumuksia saapui kaikkiaan vain 5,000 mkaa ja niistäkään ei tullut suoritetuksi kuin noin nelisen tuhatta. Jotakuinkin tyhjin käsin ryhdyimme yritykseen, joka silloistenkin vaatimusten mukaan sentään olisi tarvinnut jo alussa vähintään puolisensadantuhannen markan liikepääoman. Mutta me olimme tuon 80-luvun naiivia, optimistista kpt-läispolvea, joka ei ollut tottunut tarkkoihin laskelmiin. Sen taidon saavutti vasta seuraavan vuosikymmenen nuoriso. / Meidän mielestämme oli uusi

käsi kir-
joitukseen!
"ystävämme"

yliviivattu
käsi kir-
joitukseen

lehti nyt välttämätön kansamme vastaiselle kehitykselle, ja tuo lehti oli *meidän* alotettava, koska meistä tuntui, ettei kukaan muu sitä pitkiin aikoihin perustaisi — ei ainakaan sellaista, joka ajaisi niitä asioita, joita varten me pidimme lehteä tarpeellisenä ja siihen suuntaan kuin niitä meidän mielestä oli ajettava. Ja me olimme nuoria miehiä, parhaissa työvoimissa — ei yksikään vielä täyttänyt 30 vuotta.

Ja niin sitä lähdettiin. — Päivälehdten, suomenmielisen, vapaamieliseen suuntaan toimitetun valtiolaisen sanomalehden, ensimmäinen näyttenumero ilmestyi 16 p. marraskuuta ja toinen 5 p:nä joulukuuta 1889. Tilausilmoituksen *) alla oli meidän neljän alotehtekijän nimet. Avustusta mainitaan luvanneen useimpien maamme nuorempien suomenkielisten kirjailijain (näistä »Jussi», J. H. Erkkö ja Kasimir Leino lupasivat kirjoitella ulkomailta). Kaunokirjallisuudessa osastossa luvattiin kertoelmia ja kuvauksia Aholta, Juho Reijoselta, Santeri Ingmanilta y. m. nuorilta kirjaili-

*) Puoluekannaltaan tulee lehti — sanottiin tilausilmoituksessa — olemaan puhtaasti suomenmielinen, mutta kun meistä suomenmielisyyteen alusta alkaen on kuulunut ja täytyy edelleenkin kuulua myöskin se, että suomalainen kansa saatetaan tilaisuuteen vapaasti kehittää henkisiä ja aineellisia voimiaan, että se pääsee osallisuuteen suurten sivistyskansain henkisistä aarteista, voidakseen kehittää niitä oman luonteensa mukaisesti, ja kun siis katsomme kaikenlaisen henkisen piiritystilan turmiota tuottavaksi, niin olemme tehtäväksemme asettaneet myöskin voimiamme mukaan työskennellä niiden esteiden poistamiseksi, jotka kansamme henkistä kehkeytymistä ehkäisevät.

Ettei Päivälehdten perustajain tarkoitus alkujaan ollut suomalaisen puolueen ja uuden puolueen luominen, käy selville m. m. eräästä sen toisessa numerossa olleesta johtavasta kirjoituksesta, jossa m. m. lausutaan:

»Mitä meidän lehtemme tulee, oli yhtenä syynä sen perustamiseen se että olimme huomaavinamme jonkunmoisia aitausyrityksiä, joita pidimme maallemme epäedullisina ja tahdoimme nousta vastustamaan.

joilta. Myös kuvia tulisi lehdessä silloin tällöin olemaan.

Näyttenumerot toimitimme kahden Sjöbergin kanssa, sillä Aho oli kuten sanottu, Pariisissa, josta ensi näyttenumeroa varten lähetetty kirjoitus myöhästyi, ja Järnefelt luvuistaan kiinni. Varsin onnistuneita eivät näyttenumerot olleet — vaikka harvoinpa ne sitä ovatkaan. Minulla oli niskoillani paitsi päätoimittajan tehtäviä myöskin taloudenhoitajan huolet. Sjöberg oli toimitussihteeri ja hoiti samalla ulkomaan osastoa. Mitään apuväkeä ei ollut.

Toimistoa ja konttoria varten vuokrasimme talosta 21 Fabianinkadun varrella kaksi pientä, kalustettua huonetta ja vielä pienemmän eteisen. Viimemainittu toimitti alussa myöskin konttorin virkaa. Pienen pöydän ääressä siinä konttorineiti ensimmäiset kuu-kaudet otti vastaan tilauksia ja ilmoituksia. Ensimmäinen huone oli toimitussihteerin työhuone ja sen takana oleva isompi varsinainen toimisto sanomalehtihyllyineen. Aluksi oli suurempi huone myöskin minun asuntonani, jossa m. m. kolmatta viikkoa vuoteen omana sairastin uudistunutta vatsakalvontulehdusta, kesken kiireintä näyttenumero- ja tilaustouhua.

Lehden tilaajamäärä ei ensi vuonna noussut edes siihen 3,000 määrään, jota vaatimattomasti olimme toivoneet. Se sai hartaita, innostuneita lukijoita siellä täällä, sellaisia, jotka aatteen vuoksi lehteä tilasivat ja jotka sittemmin muodostivat nuorsuomalaisen puo-

Mutta me emme tahdo aikaansaada mitään suomalaisen puolueen hajaantumista tai perustaa uutta puoluetta maahamme yhtävähän kuin tarkoituksemme on ryhtyä minkäänlaisiin sovitteluihin puolueitten välillä. Yrityksemme tarkoitus on vaan, suomalaisuuden laajalla pohjalla vankasti pysyen, ottaa osaa ja antaa muillekin tilaisuutta vapaaseen keskusteluun valtiollisista ja yhteiskunnallisista asioistamme, niiden kehittämiseksi vapaamieliseen suuntaan.

Käsikirjoituksessa

5 p. marraskuuta → korgattu 16 p.

15 p:nä joulukuuta → korgattu 5 p:nä

lisätty käsikirjoitukseen käsin

Käsikirjoituksessa! likimain-kaan

lueen kantajoukon. Mutta niitä oli harvassa. Ja niin tuiki vähäisillä toimitusvoimilla, kuin lehteen alussa saatettiin ottaa, ei se voinut uutislehtenä kilpailla toisten Helsingin lehtien kanssa. Pieni kokokin vaikutti lukijaan lamauttavasti. Se seikka ei sittenkään olisi niin paljon merkinnyt, jos vähäinen sisällys olisi jaksettu riittävästi seuloa ja valmistaa, mutta siihen ei tietysti parilla miehellä riittänyt aikaa. Ei ollut myöskään varoja maksaa avustajille ja ilmaiseen avustukseen väsyä innokaskin ystävä. Meistä vakinaisista toimittajista oli ensi vuonna toimitussihteerillä palkkaa 300 mkaa kuussa, päätoimittajalla-taloudenhoitajalla ei mitään koko vuonna. Kolmanneksi varsinaiseksi toimittajaksi tuli kuitenkin pian maist. Filip Varén, joka hoiti ulkomaan osastoa 250 mkan palkalla kuussa ja myöhemmin vuoden varrella maisteri Santeri Ingman (Ivalo).

Ilmoituksia sai lehti kovin vähän. Osaksi oli siihen syynä sekin, ettei siihen aikaan vielä ymmärretty ilmoitusten hankkimista siinä merkityksessä kuin nykyään — varsinaisen taloudenhoitajan puutekin siihen vaikutti — mutta suurimpana syynä oli tietysti pieni leviäminen ja lehden nuoruus. Ilmoitustulot eivät ensi vuonna nousseet kuukaudessa — parhainakaan kuukausina — edes siihen määrään, minkä nykyiset Helsingin päivälehdet saavat niistä yhtenä ainoana sunnuntai-päivänään.

Varsin pian kävi meille näin ollen selväksi, että laskelmamme eivät pitäneet likimainkaan paikkaansa ja että me emme jaksaisi yksinämme lehteä kovin kauan ylläpitää. Mutta jatkaa sitä piti, se oli selvää. Sen vuoksi aloimme kesällä 1890 puuhata osakeyhtiötä lehteä varten. Kiertokirjeet ja osakelistat pantiin liikkeelle. Ja niin paljon oli lehti kaikista puutteellisuuksistaan huolimatta lyhyellä ajalla jo saavuttanut ystä-

yliviivattu
käsitkir-
joituksessa

lisäetty
käsit-
kirjoit-
ukseen

viä, että tulos nyt oli aivan toinen kuin vuosi sitten, garantiasitoumuksia kerättäessä.

Talven kuluessa oli eräs 1885 v. valtiopäiväin »nuorista», jotka eivät muuten olleet missään tekemisissä lehden perustamisen kanssa, lakit. kand. Lauri Kivekäs, osoittanut halua liittyä lehtemme kannattajiin. Hän oli käsitelty lehdessä parissa nimimerkillään varustetussa kirjoituksessa eräitä lainopillisia kysymyksiä ja muuten ilmaissut olevansa ylipäänsä päivän kysymyksissä lehden kannalla. Kun siis keväällä otettiin puheeksi osakeyhtiön perustaminen, oli luonnollista, että pyysimme häntä mukaan, varsinkin kun hänellä suosituna asianajajana oli paljon tuttavuuksia ympäri maata. Lehden toimittajain ja perustajain nimien ohella, oli siis hänen nimensä niiden kirjeiden alla, joita yhdessä osakelistain kanssa lehden ystäville lähetimme. Kivekkäällä näkyy kuitenkin olleen meihin yhtyessämme toiset tuumat kuin me otaksuimme. Meidän aavistamattamme suunnitelti hän yhtiöpuuhastamme jättiläisyritystä, joka sai meidän P-lehden miesten tukat pystyyn, kun niistä vähitellen syksyn tullessa toista tai toista tietä saimme kuulla. Kerrottiin, että Lauri Kivekäs puuhaakin aivan toista lehteä, ettei perustettava yhtiö tulekaan P-lehteä jatkamaan. Hän tiedustelee lehdelle uusia toimittajia j. n. e. Me emme ensin uskoneet noita juttuja, väitimme niitä juoruiksi. Mutta pian alkoi maaseudulta saapua kirjeitä, joissa kerrottiin samaa ja vielä enemmänkin. Eräissä kokouksissa, joissa K. oli kerännyt uuden yhtiön osakkeita, oli hän ilmoittanut yhtiön tarkoituksen olevan ostaa molemmat suomalaiset pääkaupungin lehdet, U. Suomettaren ja Päivälehden, jotka yhdistettäisiin suureksi suomalaisuuden äänenkannattajaksi, jota kaikki suomenmieliset voisivat yhtyä kannattamaan. Missään ta-

Käsitkirjoituk-
sessa muutos-
sa!
Kivekäs vain-
galla oli viika-
mielikuvitus
ja hän ra-
kenteli mie-
telään suu-
ria suunnit-
elmia.

*ylivii-
vatti
Käsikir-
joituk-
sessa*

pauksessa ei yhtiötä perustettaisi P-lehden jatkami-
seksi eikä sen toimittajia tulisi siihen otettavaksi.
Päätoimittajaksi oli pyydetty m. m. maist. H. Geb-
hardia ja lehtori A. J. Melaa (en tiedä kumpaista ensin)
ja aputoimittajaksi useita nuoria oppineita. Siis mie-
hiä, jotka epäilemättä olisivat hoitaneet lehden hy-
västi. Tietääkseni ei kukaan niistä kuitenkaan ollut
halukas ottamaan vastaan L. K:n tarjousta ja antau-
tumaan tälle heille kullekin silloin uudelle alalle.

Saatuamme varmuuden näistä L. K:n erikoishom-
mista, kävin eräänä synkeänä syysaamuna tapaa-
massa häntä hänen toimistossaan L. Henrikinkatu 12.
Pitkän odotuksen jälkeen sain audienssin, joka ei
kuitenkaan tullut pitkäksi. Vaihdettiin muutamia
kuvia sanoja. Vaadin selvitystä puuhista meidän
selkämme takana, vaan en saanut selvää vastausta.
En enää muista sanalleen keskustelua. Kovin ystä-
vällistä se ei ollut. Siihen tuo niihin astisten ystä-
vysten aamupuhelu päättyi, että L. K. kaunopuhelii-
simmalla äänellään ja suurella käden liikkeellä, joka
viskasi erään tuolin kumoon, neuvoi minua ulos. Ja
kun keskustelu tapahtui K:n toimistossa suuren kundi-
joukon kuunnellessa seinäverhojen toisella puolella,
katsoin velvollisuudekseni heti noudattaa isännän
viittausta.

Tällaisilla enteillä pidettiin sitten uuden »Helsingin
Suomalaisen Sanomalehti Osakeyhtiön» perustava ko-
kous marraskuun 1 p:nä 1890. Puhetta johtamaan
kokouksessa valittiin hra Kivekäs. Osakkeiden mer-
kintä oli käynyt hyvin: palautetuille listoille oli mer-
kitty 103,000 mkaa (osakepääoma oli ilmoitettu
200,000:ksi, mutta yhtiö voi alkaa toimintansa kun
100,000 oli merkitty.) Yhtiö päätettiin siis perustaa
ja laadittu sääntöehdotus hyväksyttiin pienillä muu-
toksilla. Kokouksen puheenjohtajalle, sihteerille ja

allekirjoittaneelle annettiin toimeksi hakea niille vah-
vistus. Allekirjoittaneelta kysyttiin olinko halukas
luovuttamaan yhtiölle Päivälehden ja kun vastasin
siihen myöntävästi, jätettiin valittavan hallintoneu-
voston tehtäväksi sopia minun kanssani luovutus-
ehdoista.

Lehden kannan suhteen oltiin kokouksessa yli-
päänsä sitä mieltä, että sen tulisi »täydelleen seurata
Päivälehden ohjelmaa». Mutta siellä esiintyi toinenkin
mielipide, joka ei kaikessa hyväksynyt P-lehden kan-
taa. Tämän mielipiteen kannattajia olivat Tampere-
laiset osakkeenmerkitsijät. Keskustelun lehden kan-
nasta viritti toimittaja K. Viljakainen, lukemalla julki
osittaisotteen »Tampereella pidetyn kokouksen muis-
tiinpanoista, jossa kokouksessa keskusteltiin ja pää-
tettiin osakeyhtiön perustamisesta kuusipäiväisen sa-
nomalehden perustamiseksi».

Kun on epäilemättä mielenkiintoista tietää millä
kannalla tamperelaiset uuden pääkaupungin lehden
harrastajat olivat, julkaisen tässä mainitun osittais-
otteen kokonaisuudessaan, sellaisena kuin hra V. sen
jälestäpäin, korjattuna, jätti yhtiön hallintoneuvos-
tolle. Se oli näin kuuluva:

»Uuden Suomettaren, jouduttuaan harvoin yksityisten kä-
siin, jotka määräävät lehden kannan, ei katsottu enää voivan
olla yksinään kaikkien niiden aatevirtain tulkkina, jotka liik-
kuvat suomalaisessa puolueessa, eikä siis edustavan koko tätä
puoluetta. Eivät myöskään saa ne nuoret kirjailijat, joiden mieli-
piteet eivät sovellu U. S:n kaavaan, tilaisuutta kehittää lahjo-
jansa, joka seikka on suureksi haitaksi nuorelle kirjallisuudel-
lemme, kun tiedetään, minkälaisena kouluna sanomalehtikir-
jaileminen on muissa maissa. Näistä syistä katsottiin toinen
suomenkielinen lehti pääkaupungissa olevan välttämättömän
tarpeellinen. Aiotun lehden suhteen katsottiin tarpeelliseksi
määritellä, että sen tulee olla vakavasti ja taatusti suomen-
mielisen ja kansanvaltaisen, itsenäisen ja kenestäkään yksi-

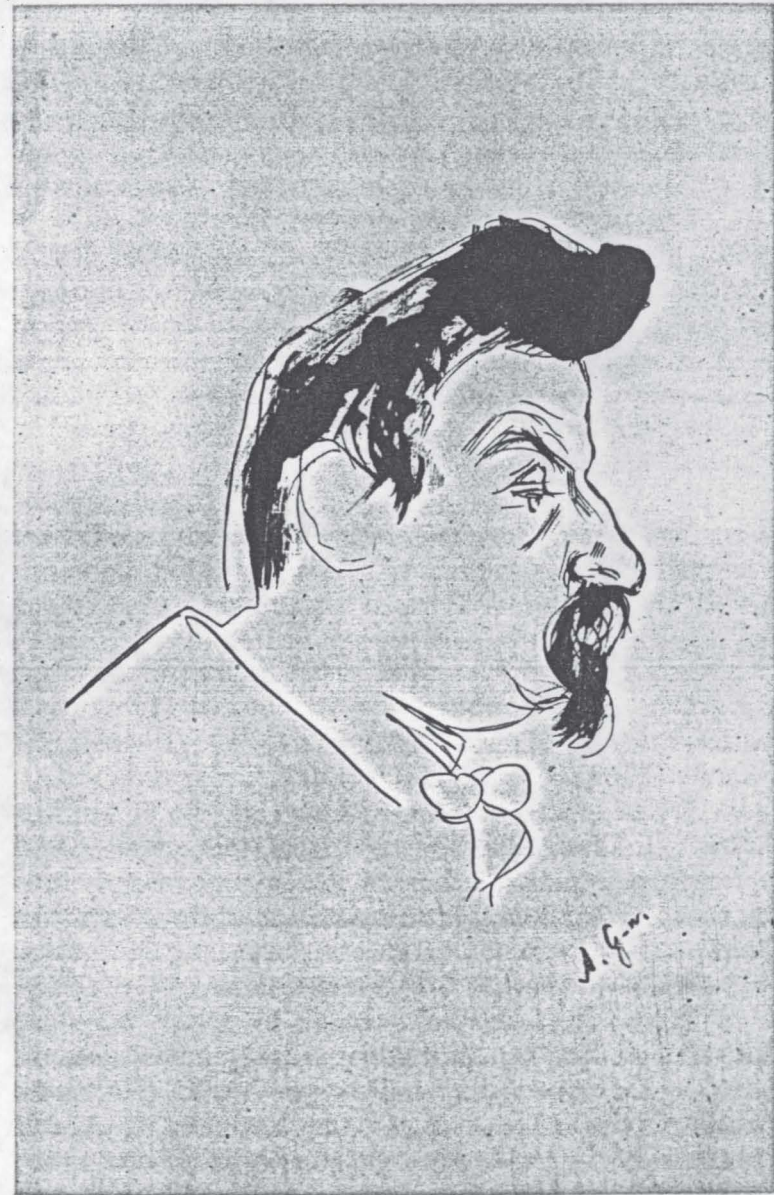
tyisestä tai erikoisryhmästä riippumattoman. Pitäen silmällä kaikinpuolista edistystä ei se saisi antautua minkään erityisen aatteen palvelukseen jättämällä syrjälle muut kannatettavat pyrinnot. (Itse puolestaan välttää yksipuolisuutta eikä estä toisin ajattelevia saamasta mielipiteitään julkisuuteen). Kenenkään uskonnollista tunnetta ei se saisi loukata eikä tehdä todellista vakuutusta pilan esineeksi. (Uskonnollisen vakuutuksen arvostelua ei tietysti voida pitää loukkauksena, kunhan arvostelu on asiallista.)

Kun nykyisellä Päivälehdellä ei arveltu muutamain varomattomuuksien tähden olleen sitä menestystä, että voisi sen toimintaa toimitusvoimia lisäämällä jatkaa, niin pidettiin toivottavana, että lehti alettaisiin uutena yrityksenä. Koska Päivälehden toimittajat kuitenkin ovat olleet tienraivaajina toiselle kansallismieliselle lehdelle, niin olisi heille tarjottava paikka uuden lehden toimituksessa, jota paitsi hra E. Erkolle olisi korvattava se aineellinen vahinko, jota hän personallisesti mahdollisesti tuli kärsimään, jos Päivälehti uuden yrityksen tieltä lakkaisi».

In fidem:
K. Viljakainen.

Asiakirja luettiin kokouksessa ilman kahta sulku-merkkien sisällä olevaa lausetta, jotka hra Viljakainen lisäsi jälestäpäin, eikä voinut sellaisena olla tekemättä hieman koomillista vaikutusta. Keskustelussa antoi hra V:n eräitten huomautusten johdosta suullisia selityksiä ja täydensi sitten »osittaisotettaan» edellä olevaan muotoon. Tällaisena ei yhtiökokouksella ollut mitään siinä lausuttuja toivomuksia vastaan huomautettavaa, vaan olivat toivomukset sen mielestä »huomioon otettavia».

Sen enempää ei lehden kannasta keskusteltu eikä päätetty. Yhtiön hallintoneuvostoon, jonka tehtävänä tuli olemaan, paitsi päätettyä Päivälehden ostamista allekirjoittaneelta, johtokunnan sekä päätoimittajan vaali, valittiin ilman äänestystä: hovioikeuden neuvos D. V. Åkerman, Viipurista, kauppias F. Nopenström, Joensuusta, johtaja K. Killinen, Kuo-

JUHANI AHO

piosta. maist. A. Vuorinen, Tampereelta sekä Helsingistä professori K. Hällstén, asianajaja L. Kivekäs, lääket. lisensiaatit M. Äyräpää ja Th. Löfström sekä tirehtööri E. Biese ja varajäseniksi: lakit. kand. K. Castrén, varat. F. E. Snellman ja lehtori Mela.

Kokous oli siis mennyt ilman, että sanottavasti mitään merkkiä näkyi erikoispuuhista, joista ennen kokousta oli kerrottu. Tamperelaisten separatismi näytti meistä sangen viattomalta ja olivat heidän vaatimuksensa meidän käsityksemme mukaan jo tulleet tyydytetyiksi. Pian kuitenkin huomasimme, että vaikeudet eivät suinkaan olleet vielä voitettut. Lehdessä olleen uutisen johdosta kokouksen päätöksistä, julkaisi hra Kivekäs U. S:ssa oikaisun, ilmoittaen kokouksen puheenjohtajana, ettei P-lehden suhteen oltu vielä mitään päätetty ja antaen siten lehden vastustajille hyvää aihetta kannustukseen sitä vastaan.

Hallintoneuvoston ensimmäisessä kokouksessa 10 p:nä marraskuuta 1890, jossa olivat saapuvilla hrat Hällstén, Killinen, Åkerman, Löfström, Biese, Äyräpää, Kivekäs, Castrén, Snellman ja Mela, teki hän sen muistutuksen yhtiökokouksen pöytäkirjaa vastaan, että kokouksen päätös lehden kannasta ei muka ollut siihen oikein merkitty. Hän väitti kokouksen päättäneen hyväksyä noudatettavaksi kokonaisuudessaan sen memorandumin, jonka hra Viljakainen oli lukenut ja joka oli pöytäkirjaan liitetty. Samaa mieltä olivat hrat Äyräpää ja Löfström, jota vastoin hrat Biese ja Snellman väittivät pöytäkirjaa oikeaksi. Muut hallintoneuvoston jäsenet eivät olleet yhtiökokouksessa läsnä eivätkä senvuoksi katsoneet voivansa ryhtyä mihinkään toimeen ennenkuin saatiin selville mikä kanta yhtiökokouksessa on määrätty yhtiön sanomalehdelle. Enemmistö päätti sen vuoksi kutsua uuden yhtiökokouksen 29 p:ksi marraskuuta.

Muistettavaa on, että hra Kivekäs oli puheenjohtaja myöskin yhtiön perustavassa kokouksessa ja että hänen velvollisuutensa siis lähinnä olisi ollut pitää huolta siitä, että sen päätökset saivat oikean muodon ja tulivat oikein pöytäkirjaan otetuksi. Pöytäkirjan pitäjänä kokouksessa oli lakit. kand. P. Jamalainen ja sen tarkastajina varatuomari O. Lang ja kirjailija J. Brofeldt (Aho).

Mainittu hallintoneuvoston kokous kesti klo 7,30:stä i. p. klo 3:een aamulla. Siinä esitettiin myöskin pari kirjallista lausuntoa maaseudulta. Joukko Viipurilaisia osakkeenmerkitsijöitä oli hra Bieselle lähettänyt hallintoneuvoston kokouksessa esitettäväksi näin kuuluvan kirjoituksen:

»Ainoastaan kaksi suuntaa kansallisessa sanomalehdistösamme on osoittanut elinvoimaisuutta: vanhoillinen suunta, jota edustaa Uusi Suometar ja muutamat maaseudun lehdet sekä nuorten suunta, jota edustavat Päivälehti ja useammat maaseutulehdet. Näistä pääsuunnista poikkeavia mielipiteitä löytyy tietysti usealla kansalaisella, mutta uutta lehteä perustaessa niiden noudattaminen tappaisi koko yrityksen, koska se ei ole käytännössä mahdollinen jokaisen yksityisen kantaa varten ruveta lehteä toimittamaan. Vanhoillisen suunnan lehti taas on pääkaupungissa jo olemassa eikä suinkaan kaipaa syrjäisten kannatusta. Järkevällä pohjalla pysyen voipi siis ainoastaan nuorten, se on edistyspuolueen lehden kannattaminen pääkaupungissa tulla kysymykseen. Jos taas tahdotaan, ettei lehti kuole syntyessään, niin on sen toimitukseen valittava miehiä, jotka itse teossa ovat osoittaneet, että nykyajan kysymykset elävät heidän veressään, että niitä ja omaa kansallisuutta palveleminen kansanvaltaisessa mielessä on heillä sisällisenä tarpeena.

Näillä perusteilla olemme sitä mieltä, että Päivälehteä on ehdottomasti jatkettava samaan suuntaan kuin tähän asti, lukuunottaen ne huomautukset, jotka tamperelaiset hra Viljakaisen kautta esittivät perustavan kokouksen pöytäkirjaan otettavaksi ja jotka yksimielisesti hyväksyttiin.»

Ainoastaan näillä ehdoilla ilmoittivat viipurilaiset pysyvänsä uuden lehden osakkaina.

Johtaja Killinen esitti kokouksessa pöytäkirjan, joka oli tehty Kuopiossa asuvain osakkeenomistajain kokouksessa 7 p:nä marraskuuta. Mainitussa kokouksessa olivat kuopiolaiset osakkaat yksimielisesti lausuneet, »että he ovat kannatuksensa antaneet tarkoituksella kannattaa »Päivälehden» jatkamista eli saman ohjelman mukaan toimitettua lehteä, ja olivat osakkaat myös sitä mieltä, että jos lehden kanta tulisi suuremmassa määrässä muuttumaan, olisi siitä osakkeille tieto annettava, samalla toivoen, että osakeyhtiön toimituksena pääasiallisesti olisi »Päivälehden» nykyinen toimitus ja että mainittu lehti otettaisiin yhtiön lehdeksi».

Vuosi läheni loppuaan ja sanomalehden tilaukselle tärkeä aika oli käsillä. Nyt ei kuitenkaan voitu mitään tehdä, kun yhtiön kohtalon ratkaisu näin lykäytyi taas kolmeksi viikoksi eteenpäin. Neuvotteluni maaseutusosakasten kanssa ennen yhtiökokousta, päätin tehdä matkan joihinkuihin kaupunkeihin, joissa oli runsaammin osakkeen merkitsijöitä. Lähdin ensin Viipuriin, mutta siellä sattui minulle onnettomuus. Liukastuin iljanteisella kadulla ja katkaisin vasemman jalkani molemmat sääriluut. Matkani keskeytyi siihen ja minä jäin kuukaudeksi sikäläiseen diakonissalaitokseen.

Marraskuun 29 p:nä pidetyssä ylimääräisessä yhtiökokouksessa johti puhetta lehtori A. J. Mela. Siinä otettiin ensin käsiteltäväksi hallintoneuvoston kokoukselle jättämä kysymys yhtiön lehden kannasta tai oikeastaan siitä, mitä perustava yhtiökokous oli hra Viljakaisen muistiinpanojen johdosta päättänyt. Kokous päätti nyt, selvittäen edellisen kokouksen pöytäkirjan, että:

»Lehden tulee olla vakavasti ja taatusti suomenmielisen ja kansanvaltaisen; itsenäisen ja kenestäkään yksityisestä erikoisryhmästä riippumattoman; lehden tulee itse puolestaan välttää yksipuolisuutta eikä estää toisin ajattelevia saamasta mielipiteitään julkisuuteen; kenenkään uskonnollista tunnetta ei lehti saisi loukata eikä tehdä todellista vakuutusta pilan esineeksi.»

Ilman mitään kinastusta sovittiin näistä kohdista nyt, kuten edellisessä kokouksessakin.

»Mutta — sanotaan yhtiön kokouksen pöytäkirjassa — viimeistä kohtaa käsiteltäessä saapui hra Kivekäs sekä julisti kokouksen ja sen päätökset mitättömiksi, koskei siinä ilmoituksessa, millä yhtiötä oli kutsuttu kokoon, ole mainittu kokouksessa käsiteltäviä asioita, kuten, niin kuin hra Kivekäs koetti tehdä luultavaksi, yhtiön sääntöjen 16 §:n toinen momentti vaatii.

Tähän selitykseen yhtyivät hrat Th. Löfström ja A. Vuorinen, jotka olivat saapuneet hra Kivekkään mukana kokoukseen.

Tämän johdosta huomautettiin, että kokousta kokoonkutsuttaessa yhtiön säännöt eivät vielä olleet vahvistetut, että oli kummasteltavaa, ettei hra Kivekäs, joka itse oli puheenjohtajana juuri siinä hallintoneuvoston kokouksessa, minkä toimesta tämä kokous on kokoonkutsuttu, ollut pitänyt huolta ilmoituksen oikaisemisesta, jos hän katsoi vääräksi; ettei kokousta alettaessa oltu tehty muistutusta sen laillisuutta vastaan, joten tämä muistutus nyt oli liian myöhäinen; että kokous, ajoissa kuulutettuna, oli yhtä laillinen kuin ensimmäinenkin yhtiökokous.

Hra Kivekkään vaadittua äänestystä kokouksen laillisuudesta, ilmoitti puheenjohtaja, ettei hän enää luullut voivansa sallia sitä, koskei kokousta avat-

*kaikikirjoittajaksi
K. Löfström,
Korpatti
Th. Löfström*

taessa tällöistä muistutusta oltu tehty. Kaikkeen tähän nähden päätti kokous jatkaa keskustelua.

Tätä vastaan panivat hrat Kivekäs, Vuorinen ja Löfström vastalauseensa, viimeainittu sitä paitsi pyytäen päästä irti osakeyhtiöstä. Jonka jälkeen mainitut herrat poistuivat kokouksesta.»

Tämän välinäytöksen jälkeen jatkettiin kokousta ilman häiriöitä ja yksimielisesti (124 osakkeen omistajaa ja 425 osaketta ollessa edustettuina) tehtiin seuraavat päätökset:

Ostaa allekirjoittaneelta »Päivälehti» 20,000 markan hinnasta,

ottaa yhtiön lehden nimeksi »Päivälehti», lausua hallintoneuvostolle toivomus, että toimittaja Erkkö tulisi yhtiön lehden päätoimittajaksi,

valtuutettiin Päivälehden silloiset toimittajat ryhtymään yhtiön lehden näytenumeron ulosantamiseen ja kokouksen puheenjohtaja lehtori Mela kutsumaan hallintoneuvosto koolle mitä pikimmin johtokunnan ja päätoimittajan vaalia varten.

Nyt oli kaikki niin selvästi ja ratkaisevasti päätetty, ettei mitään rettelöitä enää voinut syntyä. Minä sain kokouksen osanottajilta Viipuriin innostavan sähkösanoman, jossa tehtiin päätöksistä selkoa ja toivotettiin pikaista parantumista. Se tietysti virkisti melkolailla hieman synkistynyttä mieltäni ja lievensi kiukkuani — sillä kiukustunut olin ennen muuta, en toivoton asemasta. Olin varsinkin kiukuissani siitä, etten päässyt liikkeelle, en saanut olla mukana kokouksissa, joissa kuitenkin minun yritykseni kohtalosta päätettiin.

Pian alkoi kuitenkin kuulua, ettei vieläkään oltu luovuttu puuhasta saada ajetuksi koko yhtiöhomma karille ja siten tehdä lehden jatkaminen mahdottomaksi.

Hallintoneuvoston kokouksessa, joka pidettiin 3 p:nä joulukuuta, olivat läsnä varsinaiset jäsenet Hällstén, Killinen, Biese, Löfström, Äyräpää, Kivekäs ja Vuorinen sekä varajäsenet K. Castrén, Snellman ja Mela. Puheenjohtajana toimi viimeksi mainittu ja sihteerinä hra Castrén. Siellä hrat Vuorinen ja Kivekäs jälleen tekivät muistutuksen ylimääräisen yhtiökokouksen pätevyyttä vastaan koska siitä muka ei oltu sääntöjen määräämässä järjestyksessä ilmoitettu. Heihin yhtyivät hrat Hällstén, Äyräpää ja Löfström ja vaadittiin taaskin uutta yhtiökokousta pidettäväksi, joka kutsuttaisiin sääntöjen mukaisesti kokoon. Puheenjohtaja ei kuitenkaan katsonut voivansa äänestystä tästä ehdotuksesta, koska yhtiökokous oli laillisessa järjestyksessä pidetty ja hallintoneuvoston ensimmäinen tehtävä nyt oli ryhtyä siellä tehtyjä päätöksiä toimeenpanemaan. Puheenjohtajaan yhtyivät hrat Biese ja Castrén. Pari tuntia asiasta kiisteltyä (hra Kivekäs vaati puheenjohtajaa eroamaan ja hra Vuorista valittavaksi hänen sijalleen), puheenjohtaja keskeytti kokouksen puolen tunnin ajaksi »kun keskustelun alla puheenjohtajan käsityksen mukaan mielet olivat liiallisesti kiihtyneet ja puheenjohtaja katsoi vaikeaksi järjestystä ylläpitää».

Väliajan jälkeen poistuivat hrat Hällstén ja Löfström, ilmoittaen olevansa estetyt kauemmin viipymästä ja sijaan tuli kokoukseen varajäsen Snellman joka oli alkupuolella ollut estettynä. Hra Mela pyysi nyt päästä vapaaksi puheenjohtajan toimesta, vaan suostui kuitenkin läsnäolevain pyynnöstä siinä edelleen pysymään. Sen jälkeen päätti hallintoneuvosto

5 äänellä 3 vastaan, hylkäämällä hra Vuorisen ehdotuksen kaikkien toimenpiteiden lykkäämisestä siksi kunnes uusi yhtiökokous oli pidetty, ryhtyä toimittamaan johtokunnan ja lehden päätoimittajan vaalia. Vähemmistöön jääneet panivat vastalauseensa tätä päätöstä vastaan ja hra Vuorinen poistui kokouksesta. Yhtiön johtokuntaan tulivat sitten valituiksi lehtori A. J. Mela, lakit. kand. K. Castrén ja varat. F. E. Snellman, joista hra Castrén tuli johtokunnan ensimmäiseksi puheenjohtajaksi. Hallintoneuvoston kokous keskeytettiin sitten hetkiseksi johtokunnan kokousta varten ja sen jälkeen kokoonnuttua ilmoitti johtokunta päättäneensä yksimielisesti ehdottaa yhtiön sanomalehden päätoimittajaksi allekirjoittaneen. Hallintoneuvosto hyväksyi tämän ehdotuksen, kuitenkin pidätäten oikeuden tarkemmin punnita allekirjoittaneen ehdot. Hrat Äyräpää ja Kivekäs ilmoittivat etteivät olleet osallisina tähän päätökseen; ja tahtoi hra Kivekäs samalla saada pöytäkirjaan merkityksi, että hän ei katso voivansa enää ottaa osaa yhtiön toimiin, vaan luopuu siitä kokonaan.

Kun allekirjoittanut edelleenkin oli sairaana Viipurissa, kutsuttiin asiamieheni, toimittaja E. O. Sjöberg sisälle ja ilmoitti hän puolestani, että »jos hallintoneuvosto ei ole annulleerannut viime yhtiökokouksen päätöstä näyteneron ulosantamisesta, ottaa hra E., joka ei ryhdy ratkaisemaan hallintoneuvoston pätevyyttä päätökseen asiassa, vastaan päätoimittajan viran ehdolla, että vaali alistetaan uuden, vielä tänä vuonna pidettävän yhtiökokouksen vahvistettavaksi, kumminkin pidättäen itsellensä oikeuden lähemmin sopia johtokunnan kanssa palkkaehdoista ja muista toimitusta koskevista asioista.» Tämän johdosta päätti hallintoneuvosto jättää tarkemman sopimuksen tekemisen allekirjoittaneen kanssa johtokunnalle.

Puheenjohtajansa ehdotuksesta päätti hallintoneuvosto sitten kutsua osakkeenkirjoittajat ennen vuoden loppua: a) valitsemaan uusia jäseniä niiden sijalle jotka olivat ilmoittaneet tahtovansa erota hallintoneuvostosta sekä b) vahvistamaan päätoimittajan vaalia.

Vasta tämän jälkeen pääsi Päivälehden toimitus julkaisemaan näytenumeron ja tilausilmoituksen seuraavaa vuotta varten. Ne ilmestyivät 5 p:nä joulukuuta. Kaikki muutkin toimenpiteet ensi vuotta varten, asiamiesten hankinta j. n. e. oli täytynyt lykätä näin kauas kunnes oli päästy selville miten yhtiön puuhan lopulta kävi. Ennenkuin näytenumero saatiin julkaistuksi ja asiamiesverkko järjestetyksi, oli paras sanomalehtien tilausaika jo loppuun kulunut. Mutta kaikessa tapauksessa toimitettiin nyt jo sentään varmalla pohjalla, vakuutettuina siitä, että uusi yhtiö kesti kaikki hajoitusyritykset, tuli niitä mistäpäin tahansa.

Yhtiökokoukseen 22 p:nä joulukuuta 1890, jossa oli edustettuna 542 osaketta, eivät »separatistit» lainkaan saapuneet. Hallintoneuvostosta eronneiden sijaan valittiin uusia, niin että siihen nyt tuli kuulumaan seuraavat jäsenet: maaseudulta hrat K. Killinen, D. V. Åkerman ja F. Neppenström; Helsingistä hrat O. Lang, J. N. Bärnlund, K. Castrén, O. Savander, A. Järnefelt ja E. F. Snellman. Varajäseninä hrat O. Thylin, S. Kanninen ja F. Varén.

Yksimielisesti hyväksyi kokous hallintoneuvoston toimittaman Päivälehden päätoimittajan vaalin. Ja kun sitten vielä oli hyväksytty tulo- ja menoarvio vuodelle 1891, voitiin kokouksesta erota siinä vakauksessa, että »Helsingin Suomalainen Sanomalehti-Osakeyhtiö» nyt vihdoinkin oli lopullisesti perustettu ja Päivälehden jatkuminen taattu.

Tähän saatan lopettaa nämä muistelmat ja referaatit Päivälehden syntymästä. Se mikä nyt seuraisi ei enää olisi sen synnytystuskain kuvaamista. Vaikeudet ja vastukset eivät suinkaan loppuneet yhtiön perustamisella. Lehden äskeiset ystävät jatkoivat agitatsioniaan lehteä vastaan vieläkin, vaikka yhtä huonolla menestyksellä. Merkitsemiään osakkeita eivät he lunastaneet. Ja he veivät mukanaan kaikki tamperelaiset sekä osan viipurilaisia. Hra Kivekkään eron kautta menetimme me noin 20,000 mkaa osakkeissa kun merkitsijät kieltäytyivät niitä lunastamasta, mutta tämä summa merkittiin ennen joulukuun 22 p:n yhtiökokousta uudelleen, niin että 100,000 mkan määrä oli kaikessa tapauksessa kirjoitettu yhtiön aloittaessa toimintansa. Mutta meille oli tästä rettelöstä epäilemättä hyötyäkin: pääsimme sen kautta osakkaista, jotka ilmeisesti olivat liittyneet meihin väärinkäsityksestä eivätkä asiallisesti olleet meidän eikä lehtemme kannalla.

Eräät luopuneista osakkaista perustelivat maksu-kieltoaan sillä, että eivät tahtoneet olla maksamassa »tähänastisen Päivälehden velkoja», joka muka tapahtuu, kun oli päätetty suorittaa allekirjoittaneelle lehden luovuttamisesta 20,000 markkaa. Johtokunnan puolesta huomautettiin heille tuon moitteiden aiheettomuudesta. Jokapäiväisen sanomalehden starttaaminen pääkaupungissa tuli silloinkin, 25 vuotta sitten, maksamaan niin paljon, että Päivälehdestä suoritettu hinta oli vain pieni osa niistä menoista, jotka lehden ensimmäinen vuosi todellisuudessa perustajilleen tuotti. Vaikka sekä Aho että allekirjoittanut eivät koko ensimmäisenä vuonna kantaneet lehdestä mitään palkkiota eikä palkkaa — edellinen uhrasi kuitenkin lehden hyväksi suurimman osan aikaansa ja jälkimmäinen kaiken työnsä — nousi ensi vuoden

ympäri
maata

Vaativat
toiseen
suuntaan.

IV tappio sentään n. 60,000 mkaan. Sitäpaitsi merkitimme me, lehden perustajat, osakkeita uudessa yhtiössä suunnilleen saman summan edestä, mikä lehden luovuttamisesta maksettiin. Perustamisvaivojeni ja ensi vuoden työn palkkioksi jäi minulle sittenkin 1890 vuoden lopussa n. 60,000 markan velkataakka.

Vuoden 1891 alusta muuttui Päivälehti aamulehdeksi, suureni kooltaan ja sai lisää vakinaisia työvoimia. Vasta sen jälkeen saattoi se edes jossain määrin täyttää myöskin uutislehden tehtäviä. Siitä lähtien sen lukijakunta kasvoi vuosi vuodelta samalla kun sisältöä voitiin kehittää ja vahvistaa lukijakunnan yhä kasvavien vaatimusten mukaan.

Yhtiön haltuun jouduttuaan tuotti Päivälehti vieläkin kuutena ensi vuonna tappiota seuraavasti:

V. 1891	..... Smk.	68,934: 45
V. 1892	..... „	20,227: 73
V. 1893	..... „	16,575: 37
V. 1894	..... „	9,537: 55
V. 1895	..... „	4,244: 37
V. 1896	..... „	3,970: 20

Smk. 123,489: 67

Voidakseen nämä tappiot kestää, täytyi yhtiön osakepääomaa lisätä vuosi vuodelta, niin että se 1896 oli Smk. 150,775: —, vasta 8:ntena elinvuotenaan, v. 1897, tuotti lehti voittoa Smk. 7,550: 67. Seuraavana vuonna, 1898, oli voitto 10,088: 77. Mutta sitä seuraavana kohtasi lehteä ensimmäinen 3 kuukautta kestänyt lakkautus, josta johtui että yhtiön kirjanpäättös v:ltä 1899 osotti taas tappiota Smk. 6,464: 62. Ja sen jälkeen tuli lakkautuksia suurine tappioineen toinen toisensa jälkeen. Yhtiön osakepääoma täytyi lisätä sitä mukaa, mutta osakkeiden myönti kävi vuosi vuo-

delta vaikeammaksi. Kun sitten Päivälehti 1904 vuoden lopulla kokonaan lakkautettiin, oli yhtiön osakepääomakin loppuun kulutettu. Lehden jatkoa suunniteltaessa täytyi ajatella uutta yhtiötä sitä kannattamaan. Silloisten paino-olojen vuoksi perustettiin niitä kaksikin, toinen otti haltuunsa kirjapainon, toinen sanomalehden. Sen jälkeen paino-olot kuitenkin muuttuivat. Sanomalehdet saivat nauttia melkein täydellistä sanavapautta, valtiollinen elämä maassa vilkastui ja Päivälehdenkin monivuotinen työ ahtaissa, tukalissa oloissa alkoi vihdoinkin kantaa hedelmiä.

Nykyinen Päivälehti, *Helsingin Sanomat*, on suurin ja enin levinnyt suomenkielinen sanomalehti maassa. Sen taloudellinen asema on vakava ja sen vaikutuskin edeltäjänsä verraten monin verroin suurempi. Mutta sillä olisi tuskin nykyistä tilaajamääräänsä, asemaansa ja vaikutustaan ilman 1889 vuoden alotetta ja seuraavain 15 vuoden itsepintaista ponnistelua.

Helsingissä on sitä ennen ja sen jälkeen perustettu monta sekä suomen- että ruotsinkielistä jokapäiväistä lehteä ja usea niistä on jonkun vuoden kuluttua jälleen kuollut vietyään ensimmäisinä elinvuosinaan ja suurempiakin summia kuin Päivälehti koko monivaiheisen elämänsä aikana silloisissa tukalissa oloissa. Kun lehti sittenkin pysyi elinvoimaisena viimeiseen asti, osottaa se, että sillä oli pohjanaan ja tukenaan hyvä ja elinvoimainen aate, *jonka edestä kannatti työskennellä ja Eero Erkko. lehdä uhrauksia.*

porvarilinen

seisuuvi-

PÄIVÄLEHDEN SYNTY

(MUISTELMIA)

Pitkään ponnistusten ja suurten uhrausten tulos oli se suomenkielinen jokapäiväinen sanomalehti, joka vihdoin 1870-luvulla syntyi maan pääkaupungissa ja melkoisia ponnistuksia ja uhrauksia vaati se kai edelleenkin pystyssä pysyäkseen. Suomenkielinen sivistynyt sääty oli siihen aikaan pieni ja kansan riveistä verrattain harvat osasivat vielä kaivata jokapäivä ilmestyvää lehteä tai jaksoivat sellaista tilatakaan. Vasta vähitellen, vaikka sittenkin uskomattoman lyhyessä ajassa, kasvatti lehti itselleen oman lukijakunnan, hankki siksi riittävän tilaajamäärän, että sen taloudellinen asema tuli turvatuksi. Sen synty ja kasvaminen tapahtui yhdessä kansallisuusliikkeen kehityksen ja vaurastumisen kanssa. Suomalaisuuden liikkeen saatua maalaiskansan valppaimmat ainekset heille ja mukaansa vedetyksi oli sen pää-äänenkannattajankin asema varmasti turvattu.

Tuskinpa millään toisella lehdellä meidän maassa on koskaan ollut niin harrasta, kiitollista ja uskollista lukijakuntaa kuin tuon ainoan suomenkielisen sanomalehden ensiaikaiset lukijat. Muistan niin hyvin miten tarkoin varsinkin me nuori väki lehden luimme ja kuinka vahvasti uskoimme jokaiseen sille painettuun sanaan. Sellaista auktoriteettia ei pitkään aikoihin enää ole ollut millään "porvarillisella" lehdellämme.

Muistan niin hyvin miten hartaasti ja tarkoin se luettiin alusta loppuun asti. Tosin vanhempi väki valitti, että jokapäiväisessä lehdessä oli liian paljon lukemista ja sen vuoksi se alussa vielä tyytyi kolmipäiväpainokseen, mutta pian totuttiin lukemaan lehteä valikoiden, kukin perheen jäsen otti siitä oman osansa, mikä hänelle oli mielenkiintoista ja niin tuli koko lehti luetuksi. Kovin monta vuotta oli toisinaan vaikea löytää riittävästi lukemista tuosta suuresta, jokapäiväisestä lehdestä, joka alussa oli niin kovin sisältörikkaalta tuntunut - sellaista lukemista, joka olisi tyydyttänyt. (--) Se oli luonnollinen seuraus suomalaisen sivistyneen säädyn kasvamisesta ja kehittymisestä. Lukijakunnan lisääntyttyä sen vaatimuksetkin kasvoivat. Se voimakas vaikutus mikä uudemmallalla pohjoismaisella kirjallisuudella oli 80-luvun yliopistonuorisoon, tuntui myöskin tämän nuorison suhtautumisessa sanomalehdistöön. Alettiin entistä enemmän huomata puutteellisuuksia suomenkielisessä leh-

distössä, kaikki eivät voineet likimainkaan joka kohdassa hyväksyä pääkaupunkilaisen lehden kantaa edes kaikissa sivistyksellisissä, kirjallisuus- ja taidekysymyksissä. Samaan aikaan alkoi ilmaantua erimielisyyttä myöskin valtiollisissa asioissa, erimielisyyksiä, jotka aluksi tosin koskivat vain toisarvoisia kysymyksiä ja niiden alkuperä oli enemmän tai vähemmän persoonallinen. Mutta ne kiinnittivät kuitenkin aikanaan suomalaisen yleisön huomion puoleensa, olivat päivänpohdinnan alaisia. Ja nämä valtiolliset kysymykset ne ensin johtivat ja antoivat alun vastaisille suuntaeroavaisuuksille. Nämä viimeksimainitut erimielisyydet ne antoivat noin 1886 aiheen neuvotteluille toisen suomenkielisen valtiollisen lehden perustamisesta Helsinkiin. Sitä varten pidettiin eräs kokouskin Kuopiossa laulujuhlien aikana 1886. Sen mukaan kun noihin neuvotteluihin osallistuneet ovat kertoneet, lehdestä piti tulla jyrkempi suomenmielinen kuin U.Suometar oli. Muusta kannan eroavaisuudesta ei liene ollut puhetta. Mitään "vapaamielistä" ei siitä arvattavasti olisi tullut, sillä vapaamielisyyden oli H:fors Dagblad tehnyt mahdottomaksi suomalaiselle yleisölle. Silloisilla uuden lehden suunnittelijoilla ei myöskään ollut siihen suuntaan viittaavia mielipiteitä. Toisin oli luultavasti laita niissä nuorten ylioppilaspiireissä, joissa myöskin jo noihin aikoihin (1886) ahkerasti pohdittiin kysymystä uuden lehden aikaansaamisesta pääkaupunkiin. Puuhan etunenässä oli silloinen maist. Jonas Castrén, joka yhdessä näitten nuorempain kanssa samana vuonna Kuopion laulujuhlan aikaan piti kokouksen asiasta. Jonkinlaisia merkitsemislistojakin lienee ollut liikkeellä, vaikka huonolla tuloksella. Näytti siltä kuin olisi puuhaan yhtyneet tyytymättömät ainekset olleet niin erivärisiä, että niistä oli mahdoton saada yhteensulamaan. Ei ollut niissä myöskään ketään, joka olisi asiaan niin innostunut, että olisi sen omakseen ottanut ja sen toteuttamiseen kokonaan antautunut. Puuhat raukesivat sikseen. Ja kun kohta sen jälkeen useita maaseutulehtiä joutui nuorempaan suuntaan kuuluvain toimittajain hoitoon, yritettiin toistaiseksi tulla toimeen niillä. Mutta ylimielinen tapa, jolla pääkaupungin suomalainen lehti kohteli noita vastarannan kiiskiä, kypsytti pianikin näissä sen vakaumuksen, että heitä tultaisiin näin yli olkain kohtelemaan siihen asti kuin olivat hankkineet itselleen äänitorven Helsinkiin. Helsinki oli silloin vielä enemmän kuin nyt kaiken henkisen elämän, yksin politiikankin keskus. Niin kauan kuin vanhoilla yksin oli siellä torvi toivotettavanaan, määräsi se yleisen mielipiteen maassa, huolimatta toista säveltä lurittavista monista pikkulehdistä maaseudulla. Sama käsitys tuli yhä yleisemmäksi samanmielisten keskuudessa Helsingissä. Ja sen vuoksi ajatus uudesta pääkaupungin lehdestä päässyt kuolemaan vaan pohdittiin sitä eri

piireissä. Niinpä piti joukko suomenmielisiä naisia alkupuolella vuotta 1888 neiti L.H.:n luona kokouksen, jossa neuvoteltiin mitä olisi tehtävä saadaksemme uuden suomalaisen lehden ja mitä me siltä lehdeltä tahtoisimme. "Ei siitä kokouksesta juuri asiallista hyötyä ollut - rouva Löfgren oli mukana - mutta saatiinhan toki kuulla, että jokaisella oli jotenkin uskalias ohjelma. Osakkeille sitä ajateltiin. En minä siihen sentään usko. Jokin yksityinen mies sen etupäähän täytyy ilmestyä, muuten ei se mene. Sellaisten yritysten takana tarvitaan persoonallinen yritys ja vakuutus." Samana vuonna pidettyjen Tampereen laulujuhlien aikana asia niinikään oli yksityisissä samanmielisten keskusteluissa vilkkaan pohdinnan alaisena vaikkei mitään kokousta asiasta pidetty.

Niin pohdittiin kysymystä eri piireissä ja eri aikoina ilman että kuitenkaan muuta tulosta kuin toivomuksen lausuminen, että uusi lehti olisi aikaan saatava. Sen suunnasta ja tehtävästä oli luonnollisesti eri ajatuksia, niin oli oikeastaan asialle eduksi, että ei yritystä tullut alulle pannuksi ennenkuin uuden suunnan maaseutulehdet olivat ennättäneet jonkun vuoden vaikuttaa, kypsyttää mielipiteitä, vakiinnuttaa suuntaa ja vahvistaa maa-alaa.

Maaseutulehden toimittajana, jolla oli yhtä vähän opillista auktoriteettia kuin kokemusta ja sitä paitsi verrattain vähän persoonallisia tuttavuuksiakin vaikuttavissa piireissä, en itse puolestani ollut mukana missään asiata koskevassa kokouksessa, jossa lehtikysymystä oli pohdittu, vaikka kyllä suurella harrastuksella seurasin puuhan kehitystä. Kun sitten näytti, että ajatus alkoi raueta, ja tultaisiin kaiken todennäköisyyden mukaan jäämään vielä pitkiksi ajoiksi yhden lehden varaan pääkaupungissa, aloin minäkin puolestani ruveta suunnittelemaan uutta aloitetta sitä varten. Haudoin asiata itsekseni puolelta ja toiselta, hankin tietoja ja tein laskelmia. Huomasin kuitenkin tuntevani liian vähän mielipiteitä maassa, voidakseni arvioida minkä verran todella uutta pääkaupungin lehteä kaivattiin ja missä määrin sillä saattaisi olla kannatusta. Ei ollut minulla myöskään sanottavaa kokemusta pääkaupunkilehden toimitustyöstä, en tuntenut sikäläisiä paino-oloja enkä toimitus- y.m. menoja. Laskin menot sen vuoksi maaseutulehden olojen mukaan, lisäten arviolta niitä eriä, joiden otaksuin olevan suuremmat Helsingissä. Huomattava on, että niihin aikoihin ei vielä uskallettu ajatella toista jokapäiväistä lehteä pääkaupunkiin, vaan oli meidän ihanteenamme silloin norjalainen "Verdens Gang", joka ilmestyi kolmasti viikossa ja oli erittäin pätevästi toimitettu. Se oli siihen aikaan Björnstjerne Björnsonin äänitor-

vi ja useat muut Norjan etevimmät kirjailijat olivat sen vakinaisia avustajia. Tällainen lehti ei tietysti voinut kilpailla jokapäiväisten kansa uutisten tuoreudessa, vaan se ei ollut tarkoitukseen. Meidänkin lehdestä piti tulla samanlainen kirjallis-taiteellisvaltiollinen lehti, joka olisi kieliasioissa suomalaisen puolueen jyrkällä kannalla, vaan samalla ajaisi yhteiskunnallisia erityiskysymyksiä tarmokkaammin kuin entinen pääkaupungin suomalainen lehti. Kolmasti viikossa ilmestyvän lehden toimitus- sekä painatuskulungit olisivat tietysti melkolailla pienemmät kuin jokapäiväisen ja maaseutuyleisö, johon meidän kaikissa tapauksissa oli etupäässä vedottava, tyytyisi vielä jonkun aikaa 3-päiväiseen. Myöhemmin voisimme sitten laajentaa lehden jokapäiväiseksi.

Kesälomani 1889 käytin kiertomatkaan, jonka tein suureksi osaksi jalan Keski-Suomessa, Savossa, Karjalassa ja Hämeessä. Tällä matkalla koetin ottaa selkoa mitä uuden lehden puuhasta ajateltiin ja sain käsityksen, että varsinkin Savon ja Karjalan puolella toivottiin sellaisen syntyvän. Tietysti tapasin etupäässä sellaista edistysmielistä maalaisväkeä, joka jo nuoreen suuntaan kuuluvain maaseutulehtien kautta oli imenyt tyytymättömyyttä pääkaupungin lehteen, joten tietoni olivat koko joukon yksipuolisia, niinkuin minun kyllä jo silloinkin täytyi itselleni myöntää. Mutta sittenkin olivat tiedusteluni tulokset sellaiset, että oli mielestäni aihetta panna yritys alulle, jos se vaan taloudellisesti pystyyn saataisiin.

Tällaisilla tiedoilla ja aikeilla saavuin sitten heinäkuussa Kolhoon Keuruulle, jossa silloin vietti kesäänsä Juhani Aho sekä Järnefeltien veljessarja. Yhdessä siellä sitten pohdittiin lehtisuunnitelmiani, jotka pääasiassa saavuttivat toisten hyväksymisen. Päätettiin lähettää kehoituskirjeitä takuusitoutumusten merkitsemistä varten uudelle lehdelle ja jos 10,000 markan määrä saataisiin syksyyn mennessä merkityksi, alottaa lehti 3-päiväisenä seuraavan vuoden alusta. Kehoituskirjeen allekirjoittivat Juhani Aho, Arvid Järnefelt ja allekirjoittanut sekä neljäntenä toimittaja E.O.Sjöberg, Helsingistä. Viimemainitun yhtymistä pidettiin tärkeänä sen vuoksi, että hän oli ainoa meistä, jolla oli monipuolinen kokemus sanomalehtimiehenä Helsingissä, hän kun oli toiminut toimitussihteerinä jokapäiväisessä lehdessä siellä, "Finlandissa".

Listat painettiin ja niin lähetin ne yhteisesti laadittujen luetteloiden mukaan henkilöille, joiden toivottiin mahdollisesti lehtiyritystä suosivan. Takaussitoumukset olivat sadan markan suuruisia ja ne kannettaisiin

vain siinä tapauksessa että tappiota syntyisi. Listat piti viimeistään syyskuun kuluessa palauttaman minulle Jyväskylään.

Laskuja tehdessämme otaksuimme lehden tuottavan ensi vuonna tappiota "korkeintaan" noin 25 tuhatta markkaa. Jos saisimme 10,000 markan garantian, jäisi meidän, lehden alottajain, korvattavaksi noin 15 tuhatta. Tästä tappiosta sitoutuivat Aho, Järnefelt ja Sjöberg kukin vastaamaan korkeintaan 3000:sta markasta. Jäännös jäisi minun suoritettavakseni. Lukujen perusteeksi oli otaksuttu lehden ensi vuosina saavan 3000 tilaajaa.

Listat eivät tietysti palanneet likimainkaan kaikki määrättynä aikana, niinkuin ne eivät yleensä palaa tällaisissa tapauksissa. Aho matkusti lokakuun alussa Pariisiin, eikä sen vuoksi voinut olla mukana lehden startissa. Se oli tietysti korvaamaton vahinko meidän vähille voimillemme. Järnefeltillä taas oli paraikaa kiireimmät tentamina-ajat lakit.kand. tutkintoa varten. Hänkään ei siis saattanut alussa ottaa osaa mihinkään lehtitöihin. Kun lokakuun alussa Jyväskylästä saavuin Helsinkiin päätöksen tekoa varten, näyttivät tulevaisuuden toiveet sangen harmailta. U.S:tar oli saanut käsiinsä jonkun kehoituskirjeemme ja käsitteli sitä omalla tavallaan. Sen päämoite koski sitä, että me aioimme tyydyttää Suomen kansan 3-päiväisellä lehdellä, kun suurilla uhrauksilla vihdoinkin oli jokapäiväinen lehti saatu. Sen johdosta me teimme laskujamme uudelleen, neuvottelimme kirjapainojen ja kokeneitten sanomalehtimiesten kanssa. Viimemainitut kaikki ehdottomasti kehoittivat perustamaan jokapäiväisen lehden. Kolmipäiväinen ei enää tyydytä pääkaupungin lehden vaatimuksia, jota paitsi siihen on mahdoton saada ilmoituksia. Kun sitten masteri Aug. Schauman, jonka kirjapaino, Hblin siirryttyä omaan painoonsa, oli työn puutteessa, teki sangen edullisen tarjouksen lehden painatuksesta, kallistui vaaka lopulta jokapäiväisen lehden puolelle ja vastaukseksi U.S:n hyökkäyksille me julkaisimme uutisen, että uusi lehti tuleeinkin ilmestymään jokapäiväisenä.

Ja jokapäiväinen siitä sitten tuli. Nimestä oli paljon keskustelua. Useampia oli ehdolla, räikeämpiä sekä vaatimattomampia. Me valitsimme vaatimattoman. Lehdestä tuli Päivälehti. Monen mielestä nimi oli huonosti valittu. Muistutti liiaksi H:fors Dagbladia. Ja "ystävämme" U.S. ei suinkaan jättänyt tästä yhtäläisyydestä huomauttamatta. Jonkun verran muistutti se myöskin "Päivän Uutisia", ruotsinmielisten samoihin aikoihin kuolon kanssa kamppailevaa helsinkiläistä äänenkannattajaa. U.Suomettaren ta-

holta ennustettiin jo ennen lehden syntymää siitä tulevan tuollainen vä-ritön, kosmopoliittinen lehti, jolla ei ole varmaa kantaa kansallisuus-asioissa. Mahdollisesti olisi joku osa näistä ja muista ennustuksista väl-tetty jollakin räikeämmällä "kaupallisella" nimellä. Mutta me olimme sitä mieltä, että tuollainen nimilippu ei ajan pitkään mitään merkitse. Lehden sisälllys ja sen ajamat aatteet tulevat vähitellen antamaan vaatimattomal-lekin nimelle sen oikean merkityksen ja sisällyksen.

Mitä enemmän olen jälestäpäin ajatellut alotettamme, sitä uhkarohkeammal-ta se on näyttänyt. Mitään varsinaista puoluetta ei meillä ollut takanam-me - nuorsuomalainen puolue syntyi vasta vähitellen juuri Päivälehden vaikutuksesta - vain kourallinen enimmäkseen nuorta väkeä, ilman valti-ollista merkitystä ja yhteiskunnallista asemaa. Rahamiehiä ei ollut leh-teä tukemassa eikä itsellänikään ollut pääomia. Takaussitoumuksia saapui kaiken kaikkiaan noin 5,000 mkaa ja niistäkään ei tulleet suoritetuiksi kuin noin nelisen tuhatta. Jotakuinkin tyhjin käsin lähdimme taipaleelle, jolle silloistenkin vaatimusten mukaan sentään olisi tarvinnut jo alussa vähintään puolisensadantuhannen markan liikepääoman. Mutta me olimme tuo-ta 80-luvun optimistista, naiivia kpt-läispolvea, joka ei ollut tottunut tarkkoihin laskelmiin. Sen taidon saavutti vasta seuraavan vuosikymmenen nuoriso. Meidän mielestämme uusi lehti oli välttämätön kansamme vastai-salle kehitykselle, joka oli menossa yksipuoliseksi, ja tuo lehti oli meidän alotettava, koska meistä tuntui. ettei kukaan muu sitä pitkiin aikoihin starttaisi - ei ainakaan sellaista, joka ajaisi niitä asioita, joita varten me pidimme lehteä tarpeellisena ja siihen suuntaan kuin niitä meistä oli ajettava. Ja me olimme nuoria, perheettömiä miehiä, par-haissa työvoimissa - ei yksikään vielä 30 täyttänyt. Omasta puolestani olin myöskin ainakin "melkein" velaton, jonka vuoksi arvelin voivani jo-tain uskaltaa. Ja niin sitä lähdettiin - .

Päivälehden ensimmäinen näytenumero ilmestyi 5 p. marraskuuta ja toinen 15 p. joulukuuta. Näytenumerot toimitimme kahden Sjöbergin kanssa sillä Aho oli, kuten sanottu Pariisissa, josta ensi näytenumeroa varten lähe-tetty kirje vielä myöhästyi, ja Järnefelt-luvuissansa kiinni. Mitään on-nistuneita eivät ne olleet - vaikka harvemmin n.s. näytenumerot sitä ovat. Minulla oli niskoillani paitsi päätoimittajan tehtäviä myöskin ta-loudenhoitajan huolet. Sjöberg oli toimituksen sihteeri ja hoiti myöskin ulkomaan osastoa. Mitään apuväkeä ei kannattanut ottaa. Ja kesken näyte-numerohommia sain uudelleen toista vuotta sitten potemani vatsakalvontu-lehduksen. Ja tuo kaikki tietysti vaikutti näytelehtien sisällykseen.

Toimistoa ja konttoria varten vuokrasimme talosta 21 Fabianinkadun varrelta kaksi pientä, kalustettua huonetta ja vielä pienemmän eteisen. Viimemainittu toimitti aluksi myöskin konttorin virkaa. Pienen pöydän ääressä siinä ensimmäiset kuukaudet konttorineiti otti vastaan tilauksia ja ilmoituksia. Ensimmäinen varsinainen huone oli toimitussihteerin työhuone ja sen takana oleva isompi varsinainen toimisto sanomalehtihyllyineen, jotka ostimme Päivän Uutisten hävitetystä toimistosta. Aluksi oli suurempi huone myöskin minun asuntonani, jossa m.m. kolmatta viikkoa vuoteenomana sairastin uudistunutta vatsakalvontulehdusta, kesken kiireintä näytenumero ja tilaustouhua.

Lehden tilaajamäärä ei ensi vuonna noussut likimainkaan edes siihen 3.000 määrään, jota vaatimattomasti olimme toivoneet. Se sai kyllä hartaita, innostuneita lukijoita siellä täällä, sellaisia, jotka aatteen vuoksi lehteä tilasivat ja jotka sittemmin muodostivat n.s. puolueen kantajoukon. Mutta niitä oli kovin harvassa. Ja niin tuiki vähäisillä toimitusvoimilla, kuin lehteen aluksi saatettiin ottaa, ei se voinut uutislehtenä kilpailla toisten Helsingin lehtien kanssa. Pieni kokokin vaikutti lukijaan lamauttavasti. Se seikka ei sittenkään olisi niin paljon merkinnyt, jos vähäinen sisällys olisi jaksettu riittävästi seuloa ja vahvistaa, mutta siihen ei tietysti parilla miehellä riittänyt aikaa. Ei ollut myöskään varoja maksaa avustajille ja ilmaiseen avustukseen väsyä pian innokaskin ystävä. Meistä vakinaisista toimittajista oli ensi vuonna toimitussihteerillä palkkaa 300 markkaa kuussa, päätoimittajalla-taloudenhoitajalla ei mitään koko vuonna. Kolmanneksi varsinaiseksi toimittajaksi tuli ensi vuonna maist. Filip Warén, joka hoiti ulkomaan osastoa, 250 markan palkalla kuussa.

Ilmoituksia sai lehti kovin vähän. Osaksi oli siihen kai syynä sekin, ettei siihen aikaan vielä ymmärretty ilmoitusten hankkimista siinä merkityksessä kuin nykyään - eihän lehdellämme koko ensi vuonna ollut varsinaista taloudenhoitajaakaan - mutta suurimpana syynä oli tietysti pieni levikkimme ja lehden nuoruus. Ilmoitustulot eivät nousseet kuukaudessa - parhainakaan kuukausina - edes siihen määrään minkä nykyiset Helsingin päivälehdet saavat niistä yhtenä ainoana, vieläpä kaikkein huonoimpana pyhäpäivänään.

Varsin pian kävi meille näin ollen selväksi, että laskumme eivät pitäneet likimainkaan paikkaansa ja että me emme jaksaisi yksinämme ~~kovin~~ lehteä kovin kauan ylläpitää. Mutta jatkaa sitä piti, se oli meistä sel-

vää ja sen vuoksi aloimme kesällä v. 1890 puuhata osakeyhtiötä lehteä varten.

Talven kuluessa oli eräs 1885 vuoden valtiopäiväin "nuorista", jotka muuten eivät olleet missään tekemisissä lehden perustamisen kanssa, lakit.kand. Lauri Kivekäs osoittanut halua liittyä lehtemme kannattajiin. Hän oli käsitellyt lehdessä parissa nimimerkillään varustetussa kirjoituksessa joitakin lainopillisia kysymyksiä ja muuten ilmaissut olevansa ylipäänsä päivän kysymyksissä lehden kannalla. Kun siis keväällä otettiin puheeksi osakeyhtiön perustaminen lehdelle, oli luonnollista että pyysimme häntä mukaan, varsinkin kun hänellä tunnettuna, arvostettuna asianajajana oli paljon tuttavuuksia ympäri maata. Meidän lehden toimittajain ja perustajain nimien ohella oli siis hänen nimensä niiden kirjeiden alla, joita yhdessä osakelistain kanssa lehden ystäville lähetimme.

Lauri vainajalla oli vilkas mielikuvitus ja hän rakenteli mielellään suuria suunnitelmia. Meidän aavistamattamme suunnitteli hän yhteisestä yhtiöpuuhastamme sellaisen jättiläisyrietyksen, joka sai meidän P:lehden pienten toimittajien tukat pystyyn, kun niistä vähitellen syksyn kuluessa toista tai toista tietä aloimme kuulla. Ennen kuin kaikki listat olivat edes palautuneet, kertoi joku tuttava meille, että Lauri Kivekäs hän puuhaakin toista lehteä, eihän yhtiö tulekaan P:lehteä jatkamaan. Hän tiedustele lehdelle uusia toimittajia j.n.e. Me emme ensin usko-neet noita juttuja, väitimme niitä juoruiksi. Mutta pian alkoi ystä-viltämme maaseudulta saapua kirjeitä, joissa kerrottiin samanlaista ja vielä enemmänkin. Eräissä kokouksissa, joissa K. oli kerännyt uuden yhtiön osakkeita, oli hän ilmoittanut yhtiön tarkoituksen olevan ostaa molemmat suomenkieliset pääkaupungin lehdet, U.Suomettaren ja Päivälehd- den, jotka yhdistettäisiin suureksi suomalaisuuden äänenkannattajaksi, jota kaikki suomenmieliset voisivat yhtyä kannattamaan. Missään tapauk- sessa ei yhtiötä perustettaisi P:lehden jatkamiseksi eikä sen toimit- taja tulisi siihen otettavaksi. Kuulimme myöskin, että L.K. jo oli tie- dustellut uudelle lehdelleen toimittajiakin. Päätoimittajaksi oli pyy- detty m.m. maist. H.Gebhardia ja lehtori A.J.Melaa / en tiedä kumpaista ensin / ja aputoimittajiksi m.m. K.J.Ståhbergia, maist. Ernst Lampenia ja kenties useita muitakin. Enimmäkseen siis miehiä, jotka epäilemättä olisivat hoitaneet lehden hyvästi. Tietääkseni ei kukaan niistä kuiten- kaan ollut halukas ottamaan vastaan L.K:n tarjousta ja antautumaan täl- le heille kullekin silloin uudelle alalle.

Saatuamme varmuuden L.K:n yksityishommista kävin minä eräänä synkeänä syysaamuna tapaamassa häntä hänen toimistossaan L.Henrikinkatu 12. Pitkän odotuksen jälkeen sain audienssin, joka ei tullut pitkäksi, vaikka kylläkin kova-ääniseksi. Vaihdettiin muutamia kovia repliikkejä. Minä vaadin selvitystä hänen petollisista salaisista puuhistaan meidän selkämme takana, hän koetti kiertää selvää vastausta. En enää muista tarkalleen vaihdettuja vihapuheita. Siihen tuo niihin astisten ystävysten aamupuhelu päättyi, että L. ärjäsi väräjävämmällä kaunopuheisella äänellään ja suurella kädenliikkeellä, joka viskasi erään tuolin kumoon, neuvoi minua ulos. Ja kun keskustelu tapahtui K:n toimistossa, suuren kundijoukon kuunnellessa seinäverhojen toisella puolella, katsoin minä velvollisuudekseni heti noudattaa isännän ystävällistä käskyä ja viittausa. ta.

Näin huonoilla enteillä pidettiin sitten uuden Helsingin Suomalaisen Sanomalehtiosakeyhtiön perustava kokous marraskuun 1 p:nä 1890. Puhetta kokouksessa johtamaan valittiin herra L.K. ja sihteerinä toimi lakit. kand. O.Jamalainen. Osakkeiden merkintä oli käynyt niin hyvin, että palautuneille listoille oli merkitty 103.000 mkaa (osakepääoma oli ilmoitettu 200,000:ksi, mutta yhtiön tuli alkaa toimintansa kun 100,000 oli merkitty.) Yhtiö päätettiin siis perustaa ja laadittu sääntöehdotus hyväksyttiin erityisillä pienillä muutoksilla ja kokouksen pj:lle, sihteerille ja *allekirjoille* annettiin toimeksi hakea niille vahvistus. Allekirjoittaneelta kysyttiin olinko halukas luovuttamaan yhtiölle Päivälehdessä ja kun vastasin siihen myöntävästi, jätettiin valittavan hallintoneuvoston tehtäväksi sopia minun kanssani luovuttamisen likemmistä ehdoista.

Lehden kannan suhteen oltiin kokouksessa ylipäänsä sitä mieltä, että sen tulisi "täydelleen seurata Päivälehdessä ohjelmaa". Se oli ilmeisesti enemmistön kanta, vaikka esiintyi siellä toinenkin mielipide, joka ei kaikessa hyväksynyt P:lehden kantaa. Tämän mielipiteen kannattajia olivat Tamperelaiset osakkeenmerkitsijät ja hra Lauri Kivekäs. Keskustelun lehden kannoista virittivät toimittaja K.Viljakainen, lukemalla julki osittaisotteen "Tampereella asuvain osakkeen merkitsijäin kokouksessa pidetyistä muistiinpanoista pidetyn kokouksen muistiinpanoista, jossa kokouksessa keskusteltiin ja päätettiin osakeyhtiön perustamisesta kuusipäiväisen sanomalehden perustamiseksi."

Kun on epäilemättä mielenkiintoista tietää miltä kannalta tamperelaiset uuden pääkaupungin lehden harrastajat asiota katsoivat, julkaisen tässä

mainitun osittaisotteen kokonaisuudessaan sellaisena kuin hra W. sen jälestäpäin jätti yhtiön hallintoneuvostolle. Se oli näin kuuluva:

"Uuden Suomettaren, jouduttuaan harvain yksityisten käsiin, jotka määräävät lehden kannan, ei katsottu enää voivan olla yksinään kaikkien niiden aatevirtain tulkkina, jotka liikkuvat suomalaisessa puolueessa, eikä siis edustavan koko tätä puoluetta. Eivät myöskään saa ne nuoret kirjailijat, joiden mielipiteet eivät sovellu U.S:n kaavaan, tilaisuutta kehittää lahjojansa, joka seikka on suureksi haitaksi nuorelle kirjallisuudellemme, kun tiedetään, minkälaisena kouluna sanomalehtikirjailminen on suurissa maissa. Näistä syistä katsottiin toinen suomenkielinen lehti pääkaupungissa olevan välttämättömän tarpeellinen. Aiotun lehden suhteen katsottiin tarpeelliseksi määritellä, että sen tulee olla vakavasti ja taatusti suomenmielisen ja kansanvaltaisen, itsenäisen ja kestäkään yksityisestä tai erikoisryhmästä riippumattoman. Pitäen silmällä kaikinpuolista edistystä ei se saisi antautua minkään erityisen aatteen palvelukseen jättämällä syrjälle muut kannatettavat pyrinnot. (Itse puolestaan välttää yksipuolisuutta eikä estää toisin ajattelevia saamasta mielipiteitään julkisuuteen). Kenenkään uskonnollista tunnetta ei se saisi loukata eikä tehdä todellisesta vakuutusta pilan esineeksi. (Uskonnollisen vakuutuksen arvostelua ei tietysti voida pitää loukkauksena, kunhan arvostelu on asiallista).

Kun nykyisellä Päivälehdellä ei arveltu muutamain varomattomuuksien tähden olleen sitä menestystä, että voisi sen toimintaa toimitusvoimia lisäämättä jatkaa, niin pidettiin toivottavana, että lehti alettaisiin uutena yrityksenä. Koska Päivälehden toimittajat kuitenkin ovat olleet tienraivaajina toiselle kansallismieliselle lehdelle, niin olisi heille tarjottava paikka uuden lehden toimituksesta, jota paitsi hra E.Erkolle olisi korvattava se aineellinen vahinko, jota hän persoonallisesti mahdollisesti tulisi kärsimään, jos Päivälehti uuden yrityksen tieltä lakaisi.

In fidem:

K. Wiljakainen"

Asiakirja luettiin kokouksessa ilman kahta sulkumerkkien sisällä olevaa lausetta, jotka hra Wiljakainen lisäsi jälestäpäin, eikä sellaisena voinut olla tekemättä hieman koomillista vaikutusta. Keskustelussa huomautettiin siitä ja antoi hra W:n sen johdosta ensin suulliset selitykset ja täydensi sitten "osittaisotteen" edellä olevaan muotoon. Tällaisena ei yhtiökokouksella ollut mitään siinä lausuttuja toivomuksia vastaan

huomautettavaa, vaan olivat toivomukset sen mielestä "huomioon otettavia."

Sen enempää ei lehden kannasta keskusteltu eikä päätetty. Yhtiön hallintoneuvostoon, jonka tehtävänä tulisi olemaan, paitsi päätettyä Päivälehdessä ostamista allekirjoittaneelta, johtokunnan sekä päätoimittajan vaali, valittiin ilman äänestystä: hovioikeudenneuvos D.W.Åkerman Wiipurista, kauppias F.Neppenström Joensuusta, johtaja K.Killinen Kuopista, maist. A.Wuorinen Tampereelta sekä Helsingistä professori K. Hällstén, asianajaja L.Kivekäs, lääket.lisensiaatit M.Äyräpää ja Th. Löfström sekä tirehtööri E.Biese ja varajäseniksi: lakitiet.kand. K. Castrén, varat. F.E.Snellman ja lehtori A.J.Mela.

Kokous oli siis mennyt asianmukaisessa järjestyksessä, ilman että sanottavasti mitään merkkiä näkyi niistä erikoispuuhista, joista ennen kokousta oli kerrottu. Tamperelaisten separatismihan näytti sangen viattomalta ja oli meidän käsityksen mukaan jo tullut tyydytetyksi. Hyvissä toiveissa Päivälehdessä toimitus siis ryhtyi puuhailemaan uutta, entistä voimakkaampaa starttia tulevata vuotta varten. Pian kuitenkin huomasimme että vaikeudet eivät suinkaan olleet vielä voitettut. Lehdessä olleen uutisen johdosta kokouksen päätöksistä, julkaisi hra Kivekäs U.S:ssa oikaisun, ilmoittaen kokouksen puheenjohtajana, ettei P:lehden suhteen oltu vielä mitään päätetty, ja antaen siten lehden vastustajille hyvää aihetta kannustukseen sitä vastaan.

Hallintoneuvoston ensimmäisessä kokouksessa 10 p. marrask. 1890, jossa olivat saapuvilla hra Hällstén, Killinen, Åkerman, Löfström, Biese, Äyräpää, Kivekäs, Castrén, Snellman ja Mela, teki puheenjohtajaksi valittu hra Kivekäs sen muistutuksen yhtiökokouksen pöytäkirjaa vastaan, että kokouksen päätös lehden kannasta ei muka ollut siihen oikein merkitty. Hän väitti kokouksen päättäneen hyväksyä noudatettavaksi kokonaisuudessaan sen memorandum, jonka hra Wiljakainen oli lukenut ja joka oli pöytäkirjaan liitetty. Samaa mieltä olivat hrat Äyräpää ja Löfström, jota vastoin hrat Biese ja Snellman väittivät pöytäkirjaa oikeaksi. Muut hallintoneuvoston jäsenet eivät olleet yhtiökokouksessa läsnä eivätkä sen vuoksi katsoneet voivansa ryhtyä mihinkään toimeen ennenkuin saatiin selville mikä kanta yhtiökokouksessa on määrätty yhtiön sanomalehdelle. Enemmistö päätti siis kutsua uuden yhtiökokouksen 29 p:ksi marraskuuta.

Muistettava on, että hra Kivekäs oli puheenjohtaja myöskin yhtiön perus-

tavassa kokouksessa ja että hänen velvollisuutensa siis lähinnä oli ollut pitää huolta siitä, että sen päätökset saivat oikean muodon ja tulivat oikein pöytäkirjaan otetuksi. Pöytäkirjan pitäjä kokouksessa oli lakit.kand. P.Jamalainen ja sen tarkastajina varatuomari O.Lang ja kirjailija J.Brofeldt (Aho).

Hallintoneuvoston kokous, josta minulla on tietoni vain sen pöytäkirjoista, kesti klo 7,30:stä i.p. klo 3:een asti aamulla ja kuuluu olleen sangen riitaisa. Siinä esitettiin m.m. myöskin pari kirjallista lausuntoa maaseudulta. Joukko viipurilaisia osakkeenmerkitsijöitä oli hra Bieselille lähettänyt hallintoneuvoston kokouksessa esitettäväksi näin kuuluvan kirjoituksen:

"Ainoastaan kaksi suuntaa kansallisessa sanomalehdistössämme on osoittanut elinvoimaisuutta: vanhoillinen suunta, jota edustaa Uusi Suometar ja muutamat maaseudun lehdet sekä nuorten suunta, jota edustavat Päivälehti ja useammat maaseutulehdet. Näistä pääsuunnista poikkeavia mielipiteitä löytyy tietysti usealla kansalaisella, mutta uutta lehteä perustaessa niiden noudattaminen tappaisi koko yrityksen, koska ei ole käytännössä mahdollinen jokaisen yksityisen erikoiskantaa varten ruveta lehteä toimittamaan. Vanhoillisen suunnan lehti taas on pääkaupungissa jo olemassa eikä suinkaan kaipaa syrjäisten kannatusta. Järkevällä pohjalla pysyen voipi siis ainoastaan nuorten, se on edistyspuolueen lehden kannattaminen pääkaupungissa tulla kysymykseen. Jos taas tahdotaan ettei lehti kuole syntyessään, niin on sen toimitukseen valittava miehiä, jotka itse teossa ovat osoittaneet, että nykyajan kysymykset elävät heidän veressään, että niitä ja omaa kansallisuutta palveleminen kansanvaltaisessa mielessä on heillä sisällisenä tarpeena.

Näillä perusteilla olemme sitä mieltä, että Päivälehteä on ehdottomasti jatkettava samaan suuntaan kuin tähän asti, lukuun ottaen ne huomautukset, jotka tamperelaiset hra Wiljakaisen kautta esittivät perustavan kokouksen pöytäkirjaan otettavaksi ja jotka yksimielisesti hyväksyttiin."

Ainoastaan näillä ehdoilla ilmoittivat
uuden lehden osakkaina.

viipurilaiset pysyvänsä

Johtaja Killinen esitti niin ikään pöytäkirjan, joka oli tehty Kuopiossa asuvain osakkeenomistajain kokouksessa 7 p. marraskuuta. Mainituksa kokouksessa olivat kuopiolaiset osakkaat yksimielisesti lausuneet,

"että he ovat kannatuksensa antaneet tarkoituksella kannattaa "Päivälehden" jatkamista eli saman ohjelman mukaan toimitettua lehteä, ja olivat osakkaat myös sitä mieltä, että jos lehden kanta tulisi suuremmassa määrässä muuttumaan, olisi siitä osakkaille tieto annettava, samalla toivoen, että osakeyhtiön lehden toimituksena pääasiallisesti olisi "Päivälehden" nykyinen toimitus ja että mainittu lehti otettaisiin yhtiön lehdeksi."

Vuosi läheni loppuaan ja sanomalehden tilaukselle tärkeä aika oli käsillä. Nyt ei kuitenkaan voitu mitään tehdä, kun yhtiön kohtalon ratkaisu näin lykkäytyi taas kolmeksi viikoksi eteenpäin. Neuvotellakseni maaseutulaisosakasten kanssa ennen yhtiökokousta, päätin tehdä matkoja joihin kuihin kaupunkeihin, joissa oli runsaammin osakkeen merkitsijöitä. Lähdin ensin Wiipuriin, mutta siellä sattui minulle onnettomuus; liukastuin iljanteisella kadulla ja katkasin toisen jalkani molemmat sääriluut. Matkani keskeytyi siihen ja minä jäin kuukaudeksi makaamaan sikäläiseen diakonissalaitokseen.

Marraskuun 29 p. pidetyssä ylimääräisessä yhtiökokouksessa johti puhettalehtori A.J.Mela ja pöytäkirjaa piti toimitt. E.O.Sjöberg. Siinä otettiin ensin käsiteltäväksi hallintoneuvoston kokoukselle jättämä kysymys yhtiön lehden kannasta tai oikeastaan siitä, mistä perustava yhtiökokous oli hra Wiljakaisen muistiinpanojen johdosta päättänyt. Kokous päätti nyt, selvittäen edellisen kokouksen pöytäkirjan, lehden ohjelmaan otettavaksi seuraavat kohdat siitä:

"Lehden tulee olla
vakaasti ja taatusti suomenmielisen ja kansanvaltaisen;
itsenäisen ja kenestäkään yksityisestä erikoisryhmästä riippumattoman;

lehden tulee itse puolestaan välttää yksipuolisuutta, eikä estää toisin ajattelevia saamasta mielipiteitään julkisuuteen.

Kenenkään uskonnollista tunnetta ei lehti saisi loukata eikä tehdä todellista vakuutusta pilan esineeksi."

Ilman mitään kinastusta sovittiin näistä kohdista nyt kuten edellisessä kokouksessakin. Viimeistä kohtaa käsiteltäessä saapui hra Kivekäs kokoukseen, pyysi puheenvuoron ja julisti kokouksen ja sen päätökset pitämättömiksi, koskei siinä ilmoituksessa, millä yhtiötä oli kutsuttu kokoon, ole mainittu kokouksessa käsiteltäviä asioita, kuten, niin kuin

hra Kivekäs koetti tehdä luultavaksi; yhtiön sääntöjen 16 §:n toinen momentti vaatii.

Tähän selitykseen yhtyivät hrat Th.Löfström ja A.Wuorinen, jotka olivat saapuneet hra Kivekkään mukana kokoukseen.

Tämän johdosta huomautettiin, että kokousta kokoonkutsuttaessa yhtiön säännöt eivät vielä olleet vahvistetut; että oli kummastuttavaa, ettei hra Kivekäs, joka itse oli puheenjohtajana juuri siinä hallintoneuvoston kokouksessa, minkä toimesta tämä kokous on kokoonkutsuttu, ollut pitänyt huolta ilmoituksen oikaisemisesta, jos hän sen katsoi vääräksi; ettei kokousta alettaessa oltu tehty muistutusta sen laillisuutta vastaan, joten tämä muistutus nyt oli liian myöhäinen; sekä että kokous, ajoissa kuulutettuna, oli yhtä laillinen kuin ensimmäinen yhtiökokous.

Hra Kivekkään vaadittua äänestystä kokouksen laillisuudesta, ilmoitti puheenjohtaja, ettei hän enää luullut voivansa sallia sitä, koskei kokousta avattaessa tällöistä muistutusta oltu tehty. Kaikkeen tähän nähden päätti kokous jatkaa keskustelua.

Tätä vastaan panivat hrat Kivekäs, Wuorinen ja Löfström vastalauseensa, viimeainittu sitä paitsi pyytäen päästä irti osakeyhtiöstä. Jonka jälkeen mainitut herrat poistuivat kokouksesta."

Tämän välinäytöksen jälkeen jatkettiin kokousta ilman häiriöittä ja yksimielisesti (124 osakkeen omist. ja 425 osaketta ollessa edustettuina) tehtiin seuraavat päätökset:

- ostaa allekirjoittaneelta "Päivälehti" 20,000 markan hinnasta.
- ottaa yhtiön lehden nimeksi "Päivälehti"
- lausua hallintoneuvostolle toivomus, että toimittaja Erko tulisi yhtiön lehden päätoimittajaksi;
- valtuutettiin Päivälehden silloiset toimittajat ryhtymään yhtiön lehden näytenumeron ulosantamiseen ja kokouksen puheenjohtaja lehtori Mela kutsumaan hallintoneuvosto koolle mitä pikemmin johtokunnan ja päätoimittajan vaalia varten.

Nyt kai oli kaikki niin selvästi ja ratkaisevasti päätetty, ettei mitään rettelöitä enää voinut syntyä! Minä, joka lehden asioissa Wiipurin tehdyllä matkalla olin siellä iljanteisella kadulla taittanut jal-

kani 21 p. marraskuuta enkä sen vuoksi ollut mukana viimeisessä yhtiökokouksessa, sain kokouksen osanottajilta innostavan sähkösanoman, jossa tehtiin päätöksistä selkoa ja toivotettiin pikaista parantumista. Se tietysti virkisti melkolailla hieman synkistynyttä mieltäni ja lievensi kiukkuani. - sillä kiukustunut minä olin ennen muuta, en toivoton asemasta. Olin varsinkin kiukkuinen siitä, etten päässyt liikkeelle, en saanut olla mukana kokouksissa, joissa kuitenkin minun yritykseni kohtalosta päätettiin.

Pian alkoikin kuulua, ettei Kivekäs vielääkään ollut luopunut puuhastaan saada ajetuksi koko yhtiöhomma karille ja siten tehdä lehden jatkaminen mahdolltomaksi. Mistään muusta hänellä ei enää voinut olla kysymystä.

Hallintoneuvoston kokouksessa, joka pidettiin 3 p. joulukuuta olivat läsnä varsinaiset jäsenet Hällstén, Killinen, Biese, Löfström, Äyräpää, Kivekäs ja Wuorinen sekä varajäsenet K.Castrén, Snellman ja Mela. Puheenjohtajana toimi viimeksin mainittu ja sihteerinä hra Castrén. Siellä hrat Wuorinen ja Kivekäs jälleen tekivät muistutuksensa ylimääräisen yhtiökokouksen pätevyyttä vastaan, koska siitä muka ei ollut sääntöjen määräämässä järjestyksessä ilmoitettu. Heihin yhtyivät hrat Hällstén, Äyräpää ja Löfström. Vaadittiin taaskin uutta yhtiökokousta pidettäväksi, joka kutsuttaisiin sääntöjen mukaisesti kokoon. Puheenjohtaja ei kuitenkaan katsonut voivansa äänestytään tästä ehdotuksesta, koska yhtiökokous oli laillisessa järjestyksessä pidetty ja hallintoneuvoston ensimmäinen tehtävä nyt oli ryhtyä siellä tehtyjä päätöksiä toimeenpanemaan. Puheenjohtajaan yhtyivät hrat Biese ja Castrén.

Pari tuntia asiasta kiisteltyä (hra Kivekäs vaati puheenjohtajaa eroamaan ja hra Wuorista valittavaksi hänen sijalleen) puheenjohtaja keskeytti kokouksen puolen tunnin ajaksi "kun keskustelun alla puheenjohtajan käsityksen mukaan mielet olivat liiallisesti kiihtyneet ja puheenjohtaja katsoi vaikeaksi järjestystä ylläpitää."

Väliajalla poistuivat herrat Hällstén ja Löfström, ilmoittivat olevansa estetyt kauemmin viipymästä ja sen sijaan tuli kokoukseen varajäsen Snellman, joka oli alkupuolella ollut estettynä. Hra Mela pyysi nyt päästä vapaaksi puheenjohtajan toimesta, vaan suostui kuitenkin läsnäolevain pyynnöstä siinä edelleen pysymään. Sen jälkeen päätti hallintoneuvosto 5 äänellä 3 vastaan, hylkäämällä hra Wuorisen ehdotuksen kaik-

kien toimenpiteiden hylkäämisestä siksi kunnes uusi yhtiökokous oli pidetty, ryhtyä toimittamaan johtokunnan ja päätoimittajan vaalia. Vähemmistöön jääneet panivat vastalauseen tätä päätöstä vastaan ja hra Wuorinen poistui kokouksesta. Yhtiön johtokuntaan tulivat siten valituiksi lehtori A.J.Mela, lakit.kand. K.Castrén ja varat. F.E.Snellman, joista hra Castrén tuli johtokunnan ensimmäiseksi puheenjohtajaksi. Hallintoneuvoston kokous keskeytettiin hetkiseksi, johtokunnan kokousta varten. Hetken päästä jälleen kokoonnuttua ilmoitti johtokunta yksimielisesti päättäneensä ehdottaa yhtiön sanomalehden päätoimittajaksi Eero Erkon. Hallintoneuvosto hyväksyi tämän ehdotuksen, kuitenkin pidättäen oikeuden tarkemmin punnita toimittaja Erkon ehdot. Hrat Äyräpää ja Kivekäs ilmoittivat, etteivät olleet osallisina tähän päätökseen; ja tahtoi hra Kivekäs samalla saada pöytäkirjaan merkityksi, että hän ei katso voivansa enää ottaa osaa yhtiön toimiin, vaan luopuu siitä kokonaan.

Kun allekirjoittanut edelleenkin oli sairaana Wiipurissa, kutsuttiin asiamieheni, toimittaja E.O.Sjöberg sisälle ja ilmoitti hän, että "jos hallintoneuvosto ei ole annulleerannut viime yhtiökokouksen päätöstä näytenumeron ulosantamisesta, ottaa hra E., joka ei ryhdy ratkaisemaan hallintoneuvoston pätevyyttä asiassa, vastaan päätoimittajan viran ehdolla, että vaali alistetaan uuden, vielä tänä vuonna pidettävän yhtiökokouksen vahvistettavaksi, kumminkin pidättäen itsellensä oikeuden lähemmin sopia johtokunnan kanssa palkkaehdoista ja muista toimitustarkoskevista asioista." Tämän johdosta päätti hallintoneuvosto jättää tarkemman sopimuksen tekemisen E:n kanssa johtokunnalle.

Puheenjohtajansa ehdotuksesta päätti hallintoneuvosto sitten kutsua kokoon osakkeenkirjoittajat ennen vuoden loppua: a) valitsemaan uusia jäseniä niiden sijalle, jotka olivat ilmaisseet tahtovansa erota hallintoneuvostosta sekä b) vahvistamaan päätoimittajan vaalia.

Vasta tämän jälkeen pääsi Päivälehdden toimitus julkaisemaan näytenumeron ja tilausilmoituksen seuraavata vuotta varten. Ne ilmestyivät 5 p:nä joulukuuta. Kaikki muutkin toimenpiteet ensi vuotta varten, asiamiesten hankinta j.n.e. oli täytynyt lykätä - siksi kunnes olisi päästy selville miten yhtiön puuhan lopulta kävi. Ennen kuin näytenumero saatiin julkaistuksi ja asiamiesverkko järjestetyksi, oli paras sanomalehtien tilausaika jo loppuun kulunut. Mutta kaikessa tapauksessa toimitettiin nyt jo sentään varmalla pohjalla, vakuutettuina siitä, että uusi yhtiö nyt jo kesti kaikki hajoitusyritykset, tuli niitä mistäpäin tahansa.

Yhtiökokoukseen 22 p. joulukuuta 1890, jossa oli edustettuna 542 osaketta ympäri maata, eivät "separatistit" lainkaan saapuneet. Hallintoneuvostosta eronneiden sijaan valittiin uusia, niin että siihen nyt tuli kuulumaan seuraavat jäsenet: maaseudulta hrat K.Killinen, D.W.Åkerman ja F.Neppenström; Helsingistä hrat O.Lang, J.N.Bärnlund, K.Castrén, O.Savander, A.Järnefelt ja F.E.Snellman. Varajäseninä hrat O.Thylin, S.Kanniainen ja F.Warén.

Yksimielisesti hyväksyi kokous hallintoneuvoston toimittaman Päivälehden päätoimittajan vaalin. Ja kun sitten ilman pienintäkään sora-ääntä oli hyväksytty tulo- ja menoarvio vuodelle 1891, voitiin kokouksesta erota siinä vakaumuksessa, että Helsingin Suomalainen Sanomalehti Osakeyhtiö nyt vihdoinkin oli lopullisesti perustettu ja Päivälehden jatkuminen taattu.

Tähän saatan minä lopettaa nämä muistelmat ja referaatit Päivälehden syntymästä. Se mikä nyt seuraisi ei enää kuulu lehden elämän ensimmäiseen jaksoon. Vaikeudet ja vastukset eivät suinkaan loppuneet yhtiön perustamisella. Hra Kivekäs jatkoi agitatsionia lehteä vastaan vieläkin, vaikka yhtä huonolla menestyksellä kuin tähän asti. Merkitsemiään osakkeita ei hän tietysti lunastanut, yhtä vähän kuin hra Wuorinenkaan. Myöskin toiset tamperelaiset (hra Wiljanenkin) kieltäytyivät lunastamasta osakkeitaan ja samoin tekivät eräät 2-3 viipurilaista. Kaikkiaan laskimme menettäneemme hra K:n eron kautta noin 20,000 mkaa osakkeissa, mutta tämä summa merkittiin jo ennen joulukuun 22 pn yhtiökokousta uudelleen, niin että 100,000 markan määrä oli kaikessa tapauksessa kirjoitettu yhtiön aloittaessa toimensa. Mutta meille oli tästä rettelöstä epäilemättä hyötyäkin: pääsimme sen kautta osakkaista, jotka ilmeisesti olivat liittyneet meihin väärinkäsityksestä eivätkä asiallisesti olleet meidän eikä lehtemme kannalla, vaan jotka olisivat varmaankin vaatineet viimeainittua toimitettavaksi koko joukon toiseen, vanhoillisempaan suuntaan.

Eräät eronneista osakkaista perustelivat maksukieltoaan sillä, että eivät tahdo olla maksamassa "tähänastisen Päivälehden velkoja", joka muka tapahtuu, kun oli päätetty suorittaa allekirjoittaneelle lehden siirtämisestä 20.000 mkaa. Jokainen sanomalehtiasioita vähänkään tunteva käsitti kuitenkin tuon moitteen typeryyden. Jokapäiväisen sanomalehden starttaaminen pääkaupungissa tuli jo silloinkin, 25 vuotta sitten, maksamaan niin paljon, että P:lehdestä minulle suoritettu hinta

oli vain pieni osa niistä menoista, jotka lehden ensimmäinen vuosi todellisuudessa perustajilleen tuotti. Vaikka sekä Aho että allekirjoittanut eivät koko ensimmäisenä vuonna kantaneet lehdestä mitään palkkiota eikä palkkaa - edellinen uhrasi kuitenkin lehden hyväksi suurimman osan aikaansa ja jälkimmäinen kokonaan kaiken aikansa - nousi ensi vuoden tappio kuitenkin noin 60.000 mkaan. Sitä paitsi merkitsimme me, lehden perustajat, osakkeita uudessa yhtiössä suunnilleen saman summan edestä, mikä meille lehdestä maksettiin. Kun näet perustajatoverini olivat lehteä startatessa lupautuneet ottamaan osaa sen ensi vuoden tappioon kaikki vähintään kolmellatuhannella markalla, ottivat he nyt vastaavalla summalla osakkeita, edellyttäen, että lehden luovuttamisesta maksettaisiin minulle tuo puheena ollut summa. Perustamisvaivojeni ja ensi vuoden työn palkkioksi jäi minulle sittenkin 1890 vuoden lopussa noin 60,000 markan velkataakka, jonka korotkin 25 vuoden kuluessa tekevät melkoisen summan. /Tappiot verrattain pienet verraten niihin, joita samanlaiset myöhemmin aloitetut yritykset Helsingissä ovat tuottaneet.

Yhtiön haltuun jouduttuaan tuotti Päivälehti vieläkin kuutena ensi vuonna tappiota seuraavasti:

v. 1891	-	Smk.	68,434:45
1892	-	"	20,227:73
1893	"	"	16,575:37
1894	"	"	9,537:55
1895	"	"	4,244:37
1896	"	"	3,970:20 / 123,489:67

Voidakseen nämä tappiot kestää täytyi yhtiön osakepääomaa lisätä vuosi vuodelta niin että 1891 oli Smk 150,775:-. Vasta 8:tena elinvuotenaan, v. 1897, tuotti lehti voittoa Smk 7,550:67. Seuraavana v. 1898 oli voitto 10,088:77. Mutta sitä seuraavana vuonna kohtasi lehteä ensimmäinen 3 kuukautta kestänyt lakkautus, josta johtui että yhtiön kirjanpäättös v:lta 1899 osoitti taas tappiota Smk 6,464:62. Ja sen jälkeen tuli lakkautuksia tappioineen toinen toisensa jälkeen. Yhtiön osakepääomaa täytyi lisätä sitä mukaan, mutta osakkeiden myönti kävi vuosi vuodelta vaikeammaksi. Kun sitten Päivälehti 1904 lopulta kokonaan lakkautettiin, oli sen osakepääomakin loppuun kulutettu. Sen jatkoa suunnitellessa täytyi ajatella uutta yhtiötä sitä kannattamaan ja silloisten paino-olojen vuoksi perustettiin niitä kaksikin, toinen otti haltuunsa kirjapainon toinen sanomalehden. Sen jälkeen paino-olot kuitenkin muuttuivat. Sano-

malehdet ovat saaneet nauttia melkein täydellistä sananvapautta, valtiollinen elämä maassa on vilkastunut ja Päivälehden monivuotinen työ ahtaissa, tukalissa oloissa alkoi vihdoinkin kantaa hedelmiä. Nykyinen Päivälehti, Helsingin Sanomat on suuri ja enin levinnyt suomenkielinen, "porvarillinen" sanomalehti maassa. Sen taloudellinen asema on vakava ja sen vaikutuskin edeltäjäänsä verraten luonnollisesti suunnattomasti paljon suurempi. Mutta sillä olisi tuskin nykyistä levikkiään, asemaansa ja vaikutustaan ilman 1889 vuoden alotetta ja seuraavan 15 vuoden itsepintaista ponnistelua.

Ja mitenkähän lienee, mutta minusta tuntuu, että moni muukin seikka maassamme ei olisi aivan nykyisellään, eivät ainakaan puolueolot nykyisellä kannallaan-katsottakoon sitä sitten arvoksi tai arvottomuudeksi, - ellei meidän neljän entisen K.P.T:läisen yritys 1889 olisi onnistunut tai jos K.P.T:n perustaja olisi onnistunut sen v. 1890 kukistamaan.

Helsingissä on sitä ennen ja sen jälkeen perustettu monta sekä suomen- että ruotsinkielistä jokapäiväistä lehteä ja useat niistä ovat jonkun vuoden kuluttua jälleen kuolleet, vietyään ensimmäisinä elinvuosinaan jo monta vertaa suurempia summia kuin Päivälehti koko monivaiheisen elämänsä aikana silloisissa tukalissa sensuurioloissa. Kun lehti sittenkin pysyi elinvoimaisena viimeisiin asti, osoittaa se, että sillä oli tukeaan hyvä ja oikea aate, jonka edestä kannatti työskennellä ja tehdä uhrauksia.

2.a) Mutta Suomen kansan opinhalu oli herännyt. Kansakoululaitos kylvi opinalkeita kansan kasvaviin versoihin, suomenkielisiä oppikouluja syntyi ja niihin virtasilapsia tupain täydeltä. Ja pian tungenkeli talonpoikaissylioppilasten taajat rivit myöskin yliopiston oppisaleissa. Suomalainen sivistynyt sääty kasvoi siten kahtaalta päin: uusia kansankerroksia osallistui valistukseen, toisaalta liittyi lukuisia piirejä entisistä sivistyneistä suomalaisten valtavaan liikkeeseen. Kehitys kävi nopeasti, ke-^häiväisellä vauhdilla. Suomalaisuuden liike löysi valtavan vastakäijän silloisesta opiskelevasta nuorisosta. Ja toisaalta vaikutti uusi pohjoismainen kirjallisuus melkoisessa määrin 1880-luvun ylioppilasnuorison kehityksen suuntaan. Se imi siitä oppositsionihaluja ja itsenäisyydentuntoa, joka ensin suuntautui puoluetäisteluihin ylioppilaspiireissä, osakunnissa ja ylioppilaskunnassa, mutta pian etsi toimintatilaisuutta laajemmissa piireissä ja muilla aloilla.

Kovin monta vuotta ei kulunut ennen kuin alkoi ilmaantua tyytymättömyyttä silloista ainoata jokapäiväistä lehteä ja sen auktoriteettia vastaan. Lukijakunnan lisääntyttä ja kehityttyä kasvoivat sen vaatimuksetkin. Arvostelu heräsi.

set

2.b) Ylioppilaspolitiikan alalta siirtyi pari siihen huomattavimmin osallistunutta oppositsionimiestä, lakitiet.kand. Lauri Kivekäs ja maisteri Jonas Castrén v. 1885 varsinaiseen puoluepolitiikkaan, tultuaan silloin ensi kertaa valituiksi valtiopäiville, edellinen porvarissäätyyn, jälkimmäinen talonpoikaissäätyyn. Mitään yhteistä asiallista ohjelmaa ei näillä ylioppilaskunnasta sinne taistelleilla pohjalaisilla ollut, mutta se seikka, että jälkimmäinen heistä kohdisti ponnistuksensa etupäässä talonpoikaissäädyn monissa asioissa kovin vanhoillista johtajaa, kunnallisneuvos A.Meurmania vastaan, antoi hänen esiintymiselleen oppositsionin leiman. Hänen ympärilleen kehittyntä ryhmää talonpoikaishedustajia alettiin kutsua "nuoriksi" erottaakseen heitä Meurmanin "vanhasta" joukosta. Valtiopäiväin ulkopuolella ajoi innokas k.p.t:läinen Juhani Aho nuorten asioita vilkkaasti ja voimakkaasti kirjeissä eräille maaseutulehdille. Ja näihin aikoihin heräsi myöskin ajatus uuden pääkaupungin lehden perustamisesta, "joka ajaisi ylipäänsä uudempia tuumia." Ylipäänsä oli 1885-vuoden valtiopäiväin aikana suomalaisessa sivistyneessä nuorisossa sangen vireä henki vallalla. Niinpä kirjoitti siitä eräs sen ajan heränneimmistä nuorista miehistä yksityisessä kirjeessä: "Ulkopuolella valtiopäiviä on samoin ikään kuin kiehumassa uusihenkinen yleisö, niinkuin hiiva taikinassa. Kaikista en-

teistä näkyy, että meillä on uusi aika tulossa. Kun vaan valtiopäivät olisivat edes joka toinen vuosi, että valtiollisen elämän virkeys saataisi muutenkin ainekset liikkeelle."

Päivälehti (Liuska 5) "Puoluekannaltaan tulee lehti - sanottiin tilaus-ilmoituksessa - olemaan puhtaasti suomenmielinen, mutta kun meistä suomenmielisyyteen alusta alkaen on kuulunut ja täytyy edelleenkin kuulua myöskin se, että suomalainen kansa saatetaan tilaisuuteen vapaasti keskittää henkisiä ja aineellisia voimiaan, että se pääsee osallisuuteen suurten sivistyskansain henkisistä aarteista, voidakseen kehittää niitä oman luonteensa mukaisesti, ja kun siis katsomme kaikenlaisen henkisen piiritystilan turmiota tuottavaksi, niin olemme tehtäväksemme asettaneet myöskin voimiemme mukaan työskennellä niiden esteiden poistamiseksi, jotka kansamme henkistä kehittymistä ehkäisevät." ~~FF~~

Ettei Päivälehdän perustajain alkujaan ollut tarkoitus Suomalaisen puolueen hajoittaminen ja uuden puolueen luominen, käy selville m.m. eräästä sen toisessa numerossa olleesta johtavasta kirjoituksesta, jossa m.m. lausutaan: "Mitä meidän lehteemme tulee, oli yhtenä syynä sen perustamiseen se, että olimme huomaavinamme jonkinmoisia aitausrityksiä, joita pidimme maallemme epäedullisina ja tahdoimme nousta vastustamaan. Mutta me emme tahdo aikaansaada mitään suomalaisen puolueen hajaantumista tai perustaa uutta puoluetta maahamme yhtä vähän kuin tarkoituksemme on ryhtyä minkäänlaisiin sovitteluihin puolueitten välillä. Yrityksemme tarkoitus on vaan, suomalaisuuden laajalla pohjalla vankasti pysyen, ottaa osaa ja antaa muillekin tilaisuutta vapaaseen keskusteluun valtiollisista ja yhteiskunnallisista asioistamme, niiden kehittämiseksi vapaamieliseen suuntaan." ~~FF~~